

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Studijní program: M 6202 – Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6202T034 - Pojišťovnictví

Vývoj trhu Penzijního připojištění se státním příspěvkem

Market Development of State-contributory Supplementary Pension Insurance

DP – PO – KPO - 2004 18

LUCIE KABELKOVÁ

Vedoucí práce: Ing. František Juřina (katedra pojišťovnictví)

Konzultant: Ing. Radim Dohnal (katedra pojišťovnictví)

Počet stran 65

Počet příloh 15

Datum odevzdání: 21.5. 2004

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146072946

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Katedra pojišťovnictví

Akademický rok: 2003/2004

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

pro

Lucii Kabelkovou

Program č. M 6202 Hospodářská politika a správa

Obor č. 6202T034 Pojišťovnictví

Vedoucí katedry Vám ve smyslu zákona č. 111 / 1998 Sb. o vysokých školách a navazujících předpisů určuje tuto diplomovou práci:

Název tématu:

Vývoj trhu Penzijního připojištění se státním příspěvkem

Pokyny pro vypracování:

1. Charakteristika penzijního připojištění se státním příspěvkem
2. Legislativní a ekonomický vývoj penzijního připojištění se státním příspěvkem
3. Mezinárodní srovnání doplňkových důchodových systémů
4. Možnosti vývoje trhu penzijního připojištění se státním příspěvkem

V 165/04 H

KPO/PJ
74.1 [19] A
grafy, dat.

Rozsah práce: 60 – 70 stran

(do rozsahu práce nejsou započítány úvodní listy, přehled literatury a přílohy)

Seznam odborné literatury:

- Šulc, J., Illetško, P.: Penzijní připojištění, Grada, Praha 2000
- Vašková, D.: Průvodce penzijními fondy a penzijním připojištěním, Compas, Praha 1995
- Cipra, T.: Pojistná matematika – teorie a praxe, Ekopress, Praha 1999
- MPSV: Pension System in the Czech Republic, Pragma, Praha 1998
- Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem

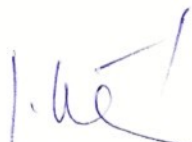
Vedoucí diplomové práce: Ing. František Juřina

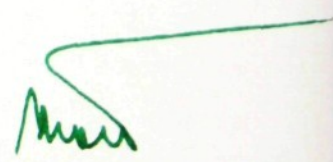
Konzultant: Ing. Radim Dohnal

Termín zadání diplomové práce: 31. října 2003

Termín odevzdání diplomové práce: 21. května 2004

prof. Ing. Jara Kaňoková, CSc.
vedoucí katedry

prof. Ing. Jiří Kraft, CSc.
děkan Hospodářské fakulty

Místopřísežné prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

19.5.2004

Kateřina Nová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu Ing. Františkovi Juřinovi za pomoc při vypracování této diplomové práce, za jeho rady a cenné připomínky a panu Ing. Radimu Dohnalovi za spolupráci.

Resumé

Penzijní připojištění se státním příspěvkem zavedl stát v roce 1994 s cílem poskytnout občanům možnost zajistit si na stáří doplňkový zdroj příjmů. Důvodem byla zejména stále se snižující relace mezi příjmy v ekonomicky aktivním věku a starobními důchody vyplácenými státem a růst výdajů na výplatu těchto důchodů.

Tato diplomová práce by měla komplexně obsáhnout celou problematiku penzijního připojištění se státním příspěvkem, tedy zevrubně charakterizovat nejdůležitější rysy tohoto produktu, zejména s přihlédnutím k současnému stavu, který byl oproti loňskému roku pozměněn novelou. V určitých aspektech bude zmíněna i minulé podoba vzhledem k tomu, že mnoho lidí má uzavřenou smlouvu podle starých podmínek. Dále se tato práce bude zabývat vývojem penzijního připojištění se státním příspěvkem od jeho vzniku až do současnosti a porovnáním s podobným produktem doplňkového důchodového pojištění na Slovensku. V závěru bude naznačen pravděpodobný vývoj tohoto produktu.

Summary

State Contributory Supplementary Pension Insurance was established in 1994 with the aim to offer people the possibility to secure the complementary source of incomes for their retirement. The reasons for this were mainly the decreasing relation between the incomes in the economically active age and the old age pensions paid by state and the growth of outcomes for the payment of these pensions.

This diploma thesis should cover the problem of State Contributory Supplementary Pension Insurance as a whole. It characterizes thoroughly the most important features of this product, and focuses mainly on the contemporary situation, which differs from the last years because of the new amendment. In some aspects, also the previous shape is going to be described, because of the fact that a lot of people has concluded their contracts according to the old conditions that are however still valid. The next point of this work is the development of State Contributory Supplementary Pension Insurance since its birth till the present days and a its comparison with the similar product of supplementary pension insurance in Slovakia.

At the end, the presumable development is drawn.

Obsah

Seznam použitých zkratk a symbolů	9
Úvod	11
1. Charakteristika penzijního připojištění se státním příspěvkem	
1.1 Základní charakteristika	13
1.2 Účastník penzijního připojištění	14
1.3 Příspěvek účastníka a daňové zvýhodnění	14
1.4 Státní příspěvek	18
1.5 Vznik a zánik pojištění	19
1.6 Status a penzijní plán	20
1.7 Penzijní fond	21
1.8 Hospodaření penzijního fondu	23
1.9 Nároky penzijního připojištění	24
2. Legislativní a ekonomický vývoj penzijního připojištění se státním příspěvkem	
2.1 Vznik penzijního připojištění	27
2.2 Legislativní vývoj	29
2.3 Vývoj trhu penzijního připojištění	33
2.3.1 Penzijní fondy	33
2.3.2 Akcionáři penzijních fondů	35
2.3.3 Účastníci penzijního připojištění	36
2.3.3.1 Počet účastníků	36
2.3.3.2 Individuální převody	37
2.3.3.3 Věková struktura	38
2.3.4 Příspěvky zaměstnavatele a daňové výhody	39
2.3.5 Platby do systému	40
3. Srovnání s doplňkovým důchodovým systémem Slovenské republiky	
3.1 Obecná charakteristika a legislativní vývoj	42
3.2 Základní charakteristika	44
3.3 Účastník doplňkového důchodového pojištění	45

3.4	Příspěvky na doplňkové důchodové pojištění a daňové zvýhodnění	47
3.5	Vznik a zánik doplňkového důchodového pojištění	48
3.6	Status, penzijní plán, finanční a dlouhodobý finanční plán	50
3.7	Doplňková důchodová pojišťovna	50
3.8	Hospodaření doplňkové důchodové pojišťovny.....	52
3.9	Nároky z doplňkového důchodového pojištění.....	54
3.10	Porovnání penzijního připojištění a doplňkového důchodového pojištění	56
4.	Předpokládaný vývoj trhu penzijního připojištění se státním příspěvkem	
4.1	Možnosti vývoje.....	60
4.2	Extrapolace časových řad.....	62
Závěr		68
Seznam použité literatury		70
Seznam tabulek		72
Seznam grafů		73
Seznam příloh		74

Seznam použitých zkratek a symbolů

a.s.	akciová společnost
atd.	a tak dále
BCP	burza cenných papírů
CK	cestovní kancelář
č.	číslo
ČSOB	Československá obchodní banka
ČSÚ	Český statistický úřad
DD	doplňková důchodová
EU	Evropská unie
FNM	fond národního majetku
Kč	korun českých
MF	ministerstvo financí
mil.	milión
mld.	miliarda
MPSVaR	ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny
M.S.E.	střední čtvercová chyba
OKD	Ostravské Karvinské Doly
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
p.a.	per annum
poj.	pojištění
popř.	popřípadě
PP	penzijní připojištění
resp.	respektive
Sb.	Sbírky
SDPF	státní dozor nad penzijními fondy
Sk	slovenských korun
spotřeb.	spotřebitelský
str.	strana
š.p.	štátny podnik
tis.	tisíc
tj.	to jest

tzv.	takzvaný
VZP	Všeobecná zdravotní pojišťovna
www	world wide web
ZD	základ daně
Z. z.	Zbierky zákonov
§	paragraf
‰	procento

Úvod

Evropské obyvatelstvo dlouhodobě stárne. Tento jev ovlivňuje nejrůznější prvky ekonomiky i společnosti, mezi jinými i důchodové systémy. A Česká republika má jednu z nejrychleji stárnoucích populací v Evropě.

Její dávkově definovaný průběžný systém financování penzí je založen na stabilní existenci dostatečného množství pracujících, kteří na základě mezigenerační solidarity platí do systému, ze kterého naopak čerpají lidé v důchodovém věku. Stojí na bázi dostatečného počtu přispívajících do systému. Takový systém může fungovat mnoho let, pokud ovšem lidé stráví v důchodu co nejméně let a naopak, je-li dostatek ekonomicky aktivního obyvatelstva. Podle současného demografického vývoje a jeho predikce do budoucna je ale neudržitelný. V České republice se rodí stále méně dětí (v roce 1994 se poprvé od 1. světové války narodilo méně lidí, než kolik dosáhl počet zemřelých), díky zvyšující se životní úrovni se prodlužuje délka života a počet důchodců nezadržitelně roste.

Je tedy jasné, že stát vydává stále více peněz na výplatu důchodů a současně jich stále méně do státní pokladny inkasuje. Důsledkem toho je, že se schodek důchodového účtu od roku 1997 stále zvyšuje. V budoucnu tedy určitě nedojde k výraznému růstu starobních důchodů a jejich velikost bude ve vztahu k předchozí mzdě nadále klesat.

Proto, aby občané nebyli odkázáni pouze na stát a aby mohli zabránit tomu, že po odchodu do starobního důchodu budou pobírat např. pouze polovinu jejich příjmu, existuje na českém pojistném trhu od roku 1994 penzijní připojištění se státním příspěvkem. Nejedná se vlastně o připojištění jako takové, jak ho známe z jiných pojistných produktů. Sjednává se samostatně, ne jako doplněk k určitému druhu pojištění, a jde tedy spíše o státem podporované důchodové spoření.

Cílem mé diplomové práce je posoudit a vyhodnotit postavení penzijního připojištění se státním příspěvkem a penzijních fondů na našem trhu. První kapitolu věnuji popisu penzijního připojištění se státním příspěvkem, přičemž budu vycházet z nejaktuálnějšího zákona o penzijním připojištění, jeho významu jako výhodné alternativy pro zaměstnavatele při zvyšování mzdy zaměstnance a popisu penzijních fondů jako poskytovatelů tohoto produktu.

Druhá část bude zachycovat vývoj penzijního připojištění se státním příspěvkem, jak se trh měnil v souvislosti s novelizacemi a jaký dopad měly jednotlivé novely na základní ukazatele. V třetí části bude provedena analýza slovenského ekvivalentu – doplňkového důchodového pojištění. Slovenkou republiku jsem si vybrala proto, že na počátku 90. let měla prakticky stejné výchozí podmínky jako Česká republika, společnou komunistickou historii a nelze přehlédnout ani podobnou mentalitu národa. Srovnání s ní bude mít podle mého názoru větší vypovídací schopnost, než kdybych prováděla srovnání s určitou západoevropskou zemí, kde systém doplňkového důchodového pojištění existuje již několik desetiletí a také tamější životní úroveň je mnohem vyšší. Česká republika a Slovenská republika jsou také od 1. května členy Evropské unie a čeští občané budou moci uzavírat doplňkové důchodové pojištění na Slovensku. Bude tedy přínosné znát podrobněji tento systém a nabídku doplňkových důchodových pojišťoven spolu s podmínkami nároků na získání jednotlivých dávek. Poslední kapitola by měla ukázat, jak by se penzijní připojištění se státním příspěvkem mohlo vyvíjet v následujících letech. S pomocí statistických metod provedu extrapolaci základních ukazatelů a zároveň se budu snažit navrhnout, jaké kroky by mohly vést k větší atraktivitě daného produktu pro občany.

1.CHARAKTERISTIKA PENZIJNÍHO PŘIPOJIŠTĚNÍ SE STÁTNÍM PŘÍSPĚVKEM

1.1 Základní charakteristika

Penzijní připojištění se státním příspěvkem (dále jen “penzijní připojištění“) upravuje zákon č. 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, který nabyl účinnosti 21. března 1994. Penzijním připojištěním se rozumí shromažďování peněžních prostředků od účastníků penzijního připojištění (dále jen “účastník“) a státu poskytnutých ve prospěch těchto účastníků, nakládání s těmito prostředky a výplata dávek penzijního připojištění.

Penzijní připojištění je založeno na principu dobrovolnosti (není povinné, účastník jej může kdykoliv vypovědět), občanském principu (je postaveno na právním vztahu občana a penzijního fondu na rozdíl od tzv. zaměstnavatelského principu známého ze zahraničí, který spočívá ve vztahu penzijního fondu, zaměstnavatele a zaměstnance) a sociálním principu (stát přispívá účastníkům ze státního rozpočtu degresivně, tj. více na nižší příspěvky, méně na vyšší a navíc většina výnosů z hospodaření penzijního fondu je připisována účastníkům).

Lze jej charakterizovat na základě následujících základních rysů, které budou dále rozvedeny:

- ✓ je fondově financované s tím, že v jeho rámci se zakládají nestátní penzijní fondy s právní formou akciové společnosti¹
- ✓ je založeno na systému s definovaným příspěvkem, jedině invalidní penze může být definovaná dávkově
- ✓ je v něm zakázána diskriminace účastníků zejména z důvodu pohlaví, rasy, barvy, pleti, jazyka, náboženství, politického smýšlení atd.
- ✓ projevuje se zde individuální rozhodování účastníka
- ✓ je podporováno a regulováno státem
- ✓ jedná se o dlouhodobé a bezpečné, avšak málo likvidní uložení peněžních prostředků

¹ Cipra, Tomáš: Pojistná matematika teorie a praxe. EKOPRESS, Praha, 1999

1.2 Účastník penzijního připojištění

Účastníkem může být každá fyzická osoba starší 18 let s trvalým pobytem na území České republiky (tedy i nevýdělečně činné osoby či důchodci pobírající důchod ze sociálního zabezpečení) nebo fyzická osoba starší 18 let s bydlištěm na území členského státu Evropské unie, která se účastní důchodového pojištění nebo veřejného zdravotního pojištění v České republice. Navíc mohou být v penzijním plánu stanoveny podmínky pro uzavření smlouvy o penzijním připojištění. Fyzická osoba má možnost být účastníkem u více penzijních fondů, a to pokud bylo její původní penzijní připojištění přerušeno, zaniklo a nebo z něj začal pobírat penzi. Avšak platit příspěvky a dostávat z nich odpovídající státní příspěvek může pouze u jednoho penzijního fondu.

Na individuálním účtu účastníka se kumulují peněžní prostředky skládající se z:

- ✓ příspěvků účastníka
- ✓ příspěvků třetí osoby
- ✓ státních příspěvků
- ✓ výnosů z hospodaření penzijního fondu

Třetí osobou může být jakákoliv fyzická nebo právnická osoba, není zde podstatný žádný vztah k účastníkovi (nejčastěji to bývají příbuzní účastníka nebo zaměstnavatel) a z titulu platby jí nevznikají vůči penzijnímu fondu žádné povinnosti nebo nároky.

1.3 Příspěvek účastníka a daňové zvýhodnění

Každý účastník platí svému penzijnímu fondu příspěvek, jehož výše se stanovuje za kalendářní měsíc v minimální výši 100 Kč. Horní hranice stanovena není. Existuje možnost platit příspěvek na delší období dopředu.

Výši příspěvku je možno měnit v závislosti na aktuální finanční situaci účastníka, avšak tuto změnu nelze provést retrospektivně. Účastník též může po splnění podmínek daných zákonem přerušit placení příspěvků a po celou dobu přerušení má nárok na podíl na výnosech hospodaření svého penzijního fondu. To dává možnost po dobu přerušení platit příspěvky u jiného penzijního fondu, získávat z nich státní příspěvky a po splnění podmínek na výplatu

penze může účastník pobírat penzi u obou penzijních fondů. Penzijní fond musí každoročně účastníka písemně informovat o výši všech prostředků, které v jeho prospěch eviduje, včetně výše připsaného procenta zhodnocení prostředků účastníka.

Za účastníka může příspěvek nebo jeho část platit třetí osoba, kterou může být zaměstnavatel. Pokud zaměstnavatel začne místo zvýšení hrubé mzdy o stejnou částku přispívat na penzijní připojištění, je to pro něj i pro zaměstnance výhodnější. Zaměstnavatel si může tento příspěvek zahrnout do daňově uznatelných nákladů a to až do výše 3 % vyměřovacího základu účastníka (zaměstnance) pro pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti (což zhruba odpovídá hrubé mzdě). Vyměřovací základ je upraven v § 5 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, v platném znění. Zaměstnanec z příspěvku zaměstnavatele neplatí daň z příjmu fyzických osob a to až do výše 5 % jeho vyměřovacího základu na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Jak u zaměstnavatele, tak u zaměstnance nepodléhá příspěvek placený zaměstnavatelem v jakékoliv výši platbám sociálního ani zdravotního pojištění. Zaměstnavatelé tvořící fond kulturních a sociálních potřeb podle vyhlášky ministerstva financí č. 310/1995 Sb. mohou příspěvek hradit z tohoto fondu.

Zaměstnavatel přispívající svému zaměstnanci 360 Kč měsíčně (což jsou 3 % zaměstnancovy hrubé mzdy) ušetří měsíčně na platbě zdravotního a sociálního pojištění 126 Kč (1 512 Kč ročně). Navíc může poukazovat příspěvky na penzijní připojištění za všechny zaměstnance hromadnou platbou. Tento způsob nejen šetří administrativní náklady, ale také výrazně snižuje náročnost jeho provádění.² Zaměstnancův čistý měsíční příjem vzroste o 105 Kč (1 260 Kč ročně).

² Illetško, Petr: Ekonom č. 48, 2000, Píše se nová kapitola penzijní reformy? str. 2

Tabulka 1 – Efektivita platby příspěvku na penzijní připojištění zaměstnavatelem
v porovnání s přímým navýšením mzdy (v Kč)

	Zvýšení příjmů zaměstnance		Rozdíl
	Formou příspěvků na PP	Přímým zvýšením mzdy	
Hrubá mzda	12 000	12 360	
Příspěvek zaměstnavatele na PP	360	0	
Sociální a zdravotní pojištění	1 500	1 545	
Nezdanitelná část základu daně	2 910	2 910	
ZD pro výpočet daně z příjmu	7 600	8 000	
Daň z příjmu	1 140	1 200	
Čistý měsíční příjem zaměstnance včetně příspěvku na PP	9 720	9 615	105
Čistý roční příjem zaměstnance včetně příspěvku na PP	116 640	115 380	1 260
Náklady na odvody zaměstnavatele:			
- Sociální pojištění	3 120	3 214	94
- Zdravotní pojištění	1 080	1 112	32

Pramen: <http://www.apfcr.cz> a vlastní výpočty

Tím však daňové výhody nekončí. Účastník si může snížit základ daně o své příspěvky převyšující roční částku 6 000 Kč, maximálně o 12 000 Kč za rok. Spořit nad 1 500 Kč měsíčně se z pohledu daňových úlev příliš nevyplácí. Poprvé bylo možné základ daně snížit za zdaňovací období roku 2000. Na příspěvky placené do 31.12.1999 se novela zákona o daních nevztahuje. Daňovou výhodu lze uplatnit vždy až po skončení příslušného zdaňovacího období a to v podstatě dvěma způsoby: při ročním zúčtování mezd předložit zaměstnavateli požadované materiály nebo podáním daňového přiznání k dani z příjmů fyzických osob.

Následující tabulky poukazují na možnost daňových úlev pro účastníka přispívajícího na penzijní připojištění 1 000 Kč a 1 500 Kč měsíčně.

Tabulka 2 – Daňová úleva pro měsíční příspěvek 1 000 Kč

Vyměřovací základ účastníka (hrubá mzda)		Daň z příjmu fyzických osob		Základ daně po odečtení ročního příspěvku účastníka	Daň po odečtení ročního příspěvku účastníka	Úleva na dani
Kč měsíčně	Kč ročně	Základ daně (ZD)	Daň	ZD – 6 000	Daň x (ZD – 6 000)	Rozdíl daní
10 720	128 640	56 040	8 406	50 040	7 506	900
13 400	160 800	84 180	12 627	78 180	11 727	900
26 800	321 600	224 880	40 920	218 880	39 420	1 500
40 200	482 400	365 580	79 846	359 580	77 926	1 920
67 000	804 000	646 980	169 849	640 980	167 974	1 920

Pramen: Šulc, Jaroslav, Illetško, Petr: Penzijní připojištění. Grada Publishing, Praha, 2000

Tabulka 3 – Daňová úleva pro měsíční příspěvek 1 500 Kč

Vyměřovací základ účastníka (hrubá mzda)		Daň z příjmu fyzických osob		Základ daně po odečtení ročního příspěvku účastníka	Daň po odečtení ročního příspěvku účastníka	Úleva na dani
Kč měsíčně	Kč ročně	Základ daně (ZD)	Daň	ZD – 12 000	Daň x (ZD – 12 000)	Rozdíl daní
10 720	128 640	56 040	8 406	44 040	6 606	1 800
13 400	160 800	84 180	12 627	72 180	10 827	1 800
26 800	321 600	224 880	40 920	212 880	37 920	3 000
40 200	482 400	365 580	79 846	353 580	76 006	3 840
67 000	804 000	646 980	169 894	643 980	166 054	3 840

Pramen: Šulc, Jaroslav, Illetško, Petr: Penzijní připojištění. Grada Publishing, Praha, 2000

1.4 Státní příspěvek

Za každý měsíc, za který byl příspěvek zaplacen včas (= do konce kalendářního měsíce byl připsán na účet penzijního fondu u jeho depozitáře), náleží penzijnímu fondu ve prospěch účastníka státní příspěvek. Ten poskytuje ministerstvo financí ze státního rozpočtu na základě čtvrtletní písemné žádosti penzijního fondu. Výše státního příspěvku na kalendářní měsíc se stanoví podle měsíční výše příspěvku účastníka. Platí-li jej na delší dobu, stanoví se tato výše podle průměrné měsíční výše daného období. Na příspěvek placený zaměstnavatelem zcela nebo z části a po dobu odkladu nebo přerušení placení se státní příspěvek neposkytuje.

Výše státního příspěvku byla v průběhu let změněna s cílem zvýšit atraktivitu tohoto produktu. Ustanovení o nové výši v zákoně č. 170/1999 Sb. nabylo účinnosti od 1. ledna 2000 a rozděluje smlouvy na tzv. staré a nové:

Výše státních příspěvků u nových smluv

výše příspěvku účastníka v Kč	výše státního příspěvku v Kč
100 až 199	50 + 40 % z částky nad 100
200 až 299	90 + 30 % z částky nad 200
300 až 399	120 + 20 % z částky nad 300
400 až 499	140 + 10 % z částky nad 400
500 a více	150

Výše státních příspěvků u starých smluv

výše příspěvku účastníka v Kč	výše státního příspěvku v Kč
100 až 199	40 + 32 % z částky nad 100
200 až 299	72 + 24 % z částky nad 200
300 až 399	96 + 16 % z částky nad 300
400 až 499	112 + 8 % z částky nad 400
500 a více	120

Pro první dva roky připojištění se státní příspěvky u starých smluv zvyšují o 25 %. Účastníci starých smluv mohou pobírat vyšší státní příspěvek odpovídající novým smlouvám, splní-li podmínky nároku v nich stanovených. Změna algoritmu je možná pouze změnou zákona, vláda může nařízením zvýšit pouze velikost příspěvku.

Je třeba podotknout, že v prvních letech trvání penzijního připojištění je průměrné zhodnocení nejvyšší a státní příspěvek v něm hraje velkou úlohu. Postupem času se ale váha konstantního státního příspěvku snižuje a velkou měrou tak výnosy závisí pouze na výši zhodnocení

daného fondu (zhodnocení prostředků účastníků za rok 2002 viz Příloha 1). Státní příspěvek tedy nemá rozhodující vliv na celkové zhodnocení. S klesajícím podílem státního příspěvku klesá i celková vnitřní výnosová míra, kterou je schopen fond vytvořit svou vlastní činností bez státního příspěvku. Po prvním roce může být podíl ročního státního příspěvku až 33 % z objemu prostředků na účtu účastníka, po 10 letech jsou to přibližně 2 % a po 20 letech nedosahuje ani 1 %.³

1.5 Vznik a zánik penzijního připojištění

Penzijní připojištění vzniká na základě písemné smlouvy mezi účastníkem a penzijním fondem a to dnem, který je uveden ve smlouvě. V zájmu informovanosti ukládá zákon penzijnímu fondu povinnost seznámit účastníka před uzavřením smlouvy se statutem a penzijním plánem. Penzijní plán, na který se smlouva odvolává, je k ní vždy připojen. Na základě smlouvy se obě strany zavazují plnit základní povinnosti směřující k naplnění poslání penzijního připojištění – platit příspěvky a poskytovat dávky penzijního připojištění. Jelikož je základním cílem penzijního připojištění zvýšení příjmů účastníka ve stáří, je povinnost sjednat ve smlouvě nárok na starobní penzi. Účast na penzijním připojištění je dobrovolná, účastník může penzijní připojištění kdykoliv bez udání důvodu písemně vypovědět.

Penzijní fond je v zájmu ochrany účastníků omezen v možnostech výpovědi na zákonem stanovené situace, kdy účastník

- ✓ po dobu minimálně šesti měsíců neplatil příspěvky nebo nesplnil jinou povinnost vyplývající z penzijního plánu.
- ✓ při uzavírání smlouvy uvedl nepravdivé informace nebo zatajil skutečnosti důležité pro uzavření smlouvy.
- ✓ nesplňuje podmínky být účastníkem.

Avšak pokud účastník splnil podmínku pro vznik nároku na penzi, penzijní fond mu již smlouvu v žádném případě vypovědět nemůže. Penzijní připojištění zaniká také výplatou poslední penze nebo jednorázového vyrovnání místo této penze, výplatou odbytného při zániku penzijního fondu, nedošlo-li k převzetí povinností jiným penzijním fondem, ukončením trvalého pobytu účastníka na území České republiky, ztrátou bydliště na území

³ Šimčák, P: Ekonom č. 44, 2000, Penzijní fondy na krátkou trati, str. 74

členského státu Evropské unie, ukončením účasti na důchodovém pojištění nebo ve veřejném zdravotním pojištění v České republice a smrtí účastníka.

1.6 Status a penzijní plán

Pro účastníka je penzijní plán nejdůležitějším dokumentem, protože jsou v něm definovány vztahy mezi účastníkem a penzijním fondem a konkretizovány zásady penzijního připojištění daného penzijního fondu. Penzijní plány jsou podle zákona sestavovány jako příspěvkově definované, tzn. že výše penze závisí na souhrnu příspěvků zaplacených ve prospěch účastníka, podílu účastníka na výnosech hospodaření penzijního fondu a věku, od kterého je účastníkovi penze vyplácena. Výjimku tvoří invalidní penze, která může být dávkově definovaná, její výše je určena předem, bez ohledu na výši příspěvku či výnosů. Penzijní fondy jsou povinny písemně informovat účastníky o změnách penzijního plánu, které se týkají nároků a dávek z penzijního připojištění.⁴

Mezi penzijními plány jednotlivých penzijních fondů lze nalézt určité odlišnosti, zejména ve způsobu výpočtu penze. Nejčastějším způsobem je přístup převzatý od životních pojišťoven, kdy si penzijní fond stanoví technickou úrokovou míru. Ta určuje výši minimální zaručené penze, resp. garantovaného zhodnocení naspořených prostředků na individuálním účtu účastníka. Při výpočtu penze penzijní fond počítá s předpokládaným zhodnocením zůstatku na individuálním účtu účastníka ve výši stanované technické úrokové míry. V okamžiku přidělení penze se úspory na individuálním účtu účastníka zpravidla započítávají do celkové sumy pojistných rezerv. Penzijní fond pak každý rok propočte potřebnou výši rezerv pro výplatu penze (uvažováno s nejnovějšími úmrtnostními tabulkami ČSÚ), rezervu doplní na její potřebnou výši a zbývající část tohoto zhodnocení rezerv rozdělí mezi příjemce penze formou mimořádné (třinácté), či valorizované penze. Dalším způsobem je přístup pomocí střední délky života. Není využívána technická úroková míra a naspořené prostředky se nestávají součástí pojistné rezervy. Úspory zůstávají na individuálním účtu a jsou dále zhodnocovány. Toto zhodnocení je vypláceno prostřednictvím třinácté či valorizované penze. V každém roce pak penzijní fond výši penze přepočítává podle aktuální střední délky života a zůstatku individuálního účtu. Jiným, méně využívaným přístupem, je výpočet penze podle

⁴ zákon č. 36/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením

horní věkové hranice. Penzijní fond si stanoví horní věkovou hranici a podle zbývajících délek života rozpočítá penzi. V tomto případě nejsou rovněž využívány úmrtnostní tabulky a výše penze je shodná pro muže i ženy. Horní věková hranice je použita pouze k výpočtům, ve skutečnosti neznamena ukončení výplaty penze při překročení stanovené hranice. Pro účastníky je nejvýhodnější, pokud je garantováno minimální zhodnocení prostředků v průběhu výplaty penze přímo v penzijním plánu. Ten totiž nelze dodatečně změnit bez souhlasu účastníka.

Statut upravuje zejména investiční politiku a poskytuje základní informace o hospodaření penzijního fondu.

Návrh těchto dvou dokumentů musí penzijní fondy přiložit k žádosti o povolení vzniku a činnosti penzijního připojištění. Povinné náležitosti penzijního plánu a statutu stanovuje zákon. Jakákoliv změna těchto dokumentů musí být schválena ministerstvem financí.

1.7 Penzijní fond

Penzijní fond je právnickou osobou se sídlem na území České republiky, která má v obchodní firmě označení "penzijní fond" a tudíž smí jako jediná provozovat penzijní připojištění. Může být založen jak fyzickou tak právnickou osobou, tuzemskou i zahraniční.

Penzijní fondy se odlišují několika významnými rysy od ostatních akciových společností:

- ✓ hodnota základního kapitálu musí činit alespoň 50 mil Kč
- ✓ ke svému vzniku potřebují povolení od ministerstva financí, které postupuje v dohodě s ministerstvem práce a sociálních věcí. Zákon o penzijním připojištění stanovuje konkrétní náležitosti této žádosti.
- ✓ mají jednoznačně vymezen předmět činnosti a speciální náležitosti ve vztahu ke svým orgánům
- ✓ jsou povinni uzavřít s bankou smlouvu o výkonu funkce depozitáře a zřídit u ní samostatné běžné účty nebo podúčty k běžnému účtu pro přijímání a vracení příspěvků účastníků, poskytování a vracení státních příspěvků, financování své činnosti a umísťování a ukládání svých prostředků. Funkce depozitáře souvisí nejen se zajišťováním platebního styku, oceňováním portfolia a vypořádáváním obchodů, ale

má také kontrolní funkci. Sleduje, zda je činnost penzijního fondu v souladu se zákonem a statutem. Podezřelé obchody může operativně zastavit a předat Komisi pro cenné papíry. Krach depozitáře by znamenal ochromení platebního styku penzijního fondu a ztrátu nepojištěných finančních prostředků na účtech u depozitáře. Po určitou dobu by byly omezeny výplaty dávek a krach by měl dopad i na hospodaření penzijního fondu v podobě nižších výnosů. Důležité pro účastníky je, že by nedošlo ke ztrátě jejich prostředků. Ty jsou uloženy především ve formě cenných papírů (seznam depozitářů aktivních penzijních fondů viz Příloha 2).

- ✓ investiční aktivity penzijních fondů jsou regulovány zákonem o penzijním připojištění
- ✓ jejich činnost podléhá státnímu dozoru, který vykonává ministerstvo financí a Komise pro cenné papíry a penzijní fondy jsou povinni jim předložit veškeré informace potřebné pro tuto kontrolní činnost. Při zjištění nedostatků v činnosti penzijního fondu může ministerstvo financí nařídít, aby byly zjištěné nedostatky odstraněny, uložit pokutu až do výše 5 mil Kč, pozastavit oprávnění představenstva nakládat s majetkem penzijního fondu, snížit část zisku, která se rozděluje podle rozhodnutí valné hromady či odejmout povolení.

V současné době působí na trhu 12 penzijních fondů. Aby si účastník vybral mezi nimi co nejlépe, měl by se při svém rozhodování zaměřit zejména na:

- ✓ dobré jméno a kvalitu akcionářů – kdo je zakladatelem penzijního fondu, zda je akcionářem renomovaná finanční instituce s dlouholetým (nejlépe mezinárodním) působením
- ✓ velikost penzijního fondu – větší penzijní fond (podle aktiv pod správou nebo počtu účastníků) disponuje větším objemem spravovaných peněz umožňujících vytvořit široké a stabilní investiční portfolio a je lépe schopen zvládnout případný nenadálý odliv účastníků
- ✓ zhodnocení prostředků – zda je připisovaný výnos v delším časovém období stabilní nebo klesá. Nejdůležitějším ukazatelem je průměrné roční zhodnocení. Celkové zhodnocení za několik let by mohlo být zavádějící, protože ne všechny penzijní fondy začaly fungovat ve stejnou dobu.
- ✓ investiční strategii a informační otevřenost
- ✓ hodnotu provozních nákladů – vhodným ukazatelem je poměr provozních nákladů a aktiv nebo provozních nákladů a počtu účastníků (čím menší provozní náklady, tím lépe penzijní fond hospodaří)

- ✓ rozsah poskytovaných služeb a doplňkové výhody – některé penzijní fondy poskytují věrnostní slevové programy, zvýhodněné komerční pojištění, bezplatné úrazové pojištění apod. (nadstandardní nabídky jednotlivých penzijních fondů viz Příloha 3)
- ✓ přístup penzijního fondu – výše administrativních poplatků, sankcí při nedodržení smlouvy či opoždění plateb, dostupnost distribučních sítí (studie zpracovaná v roce 2001 Evropskou federací investičních společností prokázala, že nejdůležitější kritérium pro výběr penzijního fondu v zemích EU je míra úsilí, kterou musí klient vynaložit, aby uzavřel smlouvu)⁵

1.8 Hospodaření penzijního fondu

Hospodaření penzijních fondů je regulováno zákonem o penzijním připojištění, který penzijnímu fondu zakazuje jakoukoliv činnost, která bezprostředně nesouvisí s penzijním připojištěním, ukládá mu povinnost informovat ministerstvo financí o možných problémech a také taxativně vymezuje, kam mohou být prostředky penzijního fondu umístěny. Dalším opatřením k bezpečnému investování jsou investiční limity vedoucí k diverzifikaci investic. Výsledkem těchto opatření je, že investiční politika penzijních fondů je velmi konzervativní. Dilem je tento fakt způsoben složitým ekonomickým prostředím a situací na kapitálových trzích. Zprávy o svém hospodaření předkládají penzijní fondy po skončení každého pololetí a kalendářního roku ministerstvu financí, Komisi pro cenné papíry a depozitáři (graf investování penzijních fondů viz Příloha 4 a 5).

Cílem hospodaření každého penzijního fondu by mělo být:⁶

- a) trvalé zhodnocování majetku penzijního fondu
- b) maximální zhodnocování majetku při rozumné míře rizika
- c) diverzifikace rizik
- d) udržování trvalé likvidity
- e) vytváření trvale spolehlivých výnosů

⁵ Lidové noviny, 27.10.2003, Zaříd'te si pohodlný důchod, str. 17

⁶ Koláček, Antonín a kolektiv: Průvodce penzijním připojištěním v České republice. PROFESS, Praha, 1995

Zákon stanovuje přesná pravidla rozdělení zisku:

- ✓ minimálně 5 % připadá do rezervního fondu
- ✓ maximálně 10 % je rozděleno podle rozhodnutí valné hromady akcionářům
- ✓ zbylá část se použije ve prospěch účastníků (a to jak těch, kteří platí příspěvky, ale i těch, kteří již pobírají penzi)

Případná ztráta se uhrazuje z nerozděleného zisku minulých let, z rezervního fondu a ostatních fondů vytvořených ze zisku, přičemž hodnota základního kapitálu nesmí klesnout pod 50 mil Kč (v tom případě ji musí akcionáři doplnit).

1.9 Nároky penzijního připojištění

Druhy dávek vyplácených účastníkovi penzijním fondem stanovuje taxativně zákon o penzijním připojištění. Jedná se o:

- ✓ penzi – u nových smluv jde o doživotní pravidelnou výplatu peněžní částky, výplata na dobu určitou byla možná u starých smluv
- ✓ jednorázové vyrovnání
- ✓ odbytné

Zákonem není zakotvena pravidelná valorizace dávek. Pokud tedy výnosy z investiční činnosti penzijního fondu nepřekročí míru inflace, prostředky na účtu účastníka ztrácejí na své reálné hodnotě (vývoj reálného zhodnocení prostředků účastníků viz Příloha 6).

Z penzijního připojištění lze poskytovat tyto penze:

Starobní penze – podmínkou nároku je u nových smluv dosažení věku stanoveného penzijním plánem, který nesmí být nižší než 60 let a musí být stejný pro muže i ženy, a doba placení příspěvků (= pojištěná doba) se musí pohybovat v rozmezí 60 – 120 měsíců (konkrétní dobu stanovuje penzijní plán)

– u starých smluv je podmínkou dosažení věku stanoveného penzijním plánem, který nesmí být nižší než 50 let, a pokud je stanovena jako podmínka doba placení příspěvků, nesmí být delší než 60 měsíců

Invalidní penze – tato penze je vyplácena účastníkovi po přiznání plného invalidního důchodu z důchodového pojištění. Pojištěná doba nesmí být kratší než 36 měsíců a delší než 60 měsíců (u starých smluv musí být pojištěná doba minimálně 60 měsíců).

Výsluhová penze – sjedná-li si účastník výsluhovou penzi, je povinen vyčlenit na spoření na tuto dávku část svého příspěvku, která nesmí převyšovat podíl určený na starobní penzi. Výplata výsluhové penze je podmíněna splněním minimální pojištěné doby 180 měsíců.

Pozůstalostní penze – podmínkou nároku je úmrtí účastníka, délka pojištěné doby minimálně 36 měsíců a určení osob, které mají na tuto penzi nárok. Okruh těchto osob není zákonem nijak omezen. Pokud není žádná uvedena, jde odbytné, nebo pokud ještě nárok na odbytné nevznikl, tak naspořená částka, do dědického řízení.

Konkrétní výše penze se stanovuje podle pojistně matematických metod s přihlédnutím k výnosům penzijního fondu.

Jednorázové vyrovnání – náleží účastníkovi za podmínek stanovených penzijním plánem místo penze

Odbytné – nárok na něj vznikne účastníkovi, který zaplatil příspěvky alespoň na 12 měsíců a jeho penzijní připojištění zaniklo, nebo pozůstalým po účastníkovi, který dosud nedostával penzi a neměl sjednanou pozůstalostní penzi či na ni dosud nevznikl nárok. Odbytné náleží také účastníku bez dosaženého nároku na dávky, jehož penzijní fond zanikl bez právního zástupce. Nezahrnuje státní příspěvky a výnosy k nim náležející.

Účastníkovi nebo fyzické osobě určené ve smlouvě, kterým vznikl nárok na dávku penzijního připojištění a kteří nemají trvalý pobyt na území České republiky nebo bydliště na území členského státu Evropské unie, je penzijní fond povinen na jejich žádost vyplácet dávku do ciziny ve výši a ve lhůtách stanovených penzijním plánem⁷.

Ve fázi placení příspěvků nedochází k žádným platbám daní, a to ani z výnosů z hospodaření penzijního fondu připsaných účastníkovi. Při výplatě dávek již příjmy účastníka dani podléhají. V případě výplaty penze se 15 % zdaňují výnosy z příspěvků účastníka, zaměstnavatele a státního příspěvku. Jednorázové vyrovnání je také zdaňováno 15 %, odbytné pak 25 %, avšak do jejich základu pro výpočet daně jsou zahrnuty příspěvky zaměstnavatele.

⁷ zákon č. 36/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením

Důvodem vzniku penzijního připojištění bylo, aby občané měli možnost zajistit si doplňkový zdroj příjmů nad rámec důchodu ze základního povinného důchodového pojištění a to po celý zbytek života. Proto by mělo motivovat pro volbu výplaty pravidelné doživotní penze a ne jednorázového vybrání nashromážděných prostředků na individuálním účtu jednorázovým vyrovnáním. Osoba, která si platí příspěvek na penzijní připojištění po dobu 30 let ve výši 500 Kč měsíčně, bude mít v 60 letech na svém individuálním účtu 446 212 Kč. Tolik získá, vybere-li si tyto peněžní prostředky ihned formou jednorázového vyrovnání. Pokud by si nechával vyplácet pravidelnou měsíční starobní penzi, vypadalo by to takto:

Tabulka 4 – Porovnání výhodnosti jednorázového vyrovnání oproti penzi

Měsíční příspěvek	500	500
Příspěvek za 30 let spoření	180 000	180 000
Státní příspěvky	54 000	54 000
Výnosy z hospodaření penzijního fondu (4 % p.a.)	212 212	212 212
Stav osobního účtu v 60 letech	446 212	446 212
Jednorázová výplata v 60 letech	0	446 212
Pravidelná měsíční penze v 60 letech	2 720	
Pravidelná měsíční penze v 65 letech	2 783	
Pravidelná měsíční penze v 70 letech	2 838	
Celkem vyplaceno do 75 let	500 460	446 212
Rozdíl		54 248

Pramen: <http://www.apfcr.cz>

Po patnácti letech pobírání penze získá osoba o 54 248 Kč více, než z jednorázového vyrovnání. Pokud by pobírala penzi ještě dalších 5 let, rozdíl by již činil 226 868 Kč. V 85 letech, tedy po 25 letech pobírání penze, by se celková suma vyplacených penzí rovnala 846 180 Kč. Rozdíl oproti jednorázovému vyrovnání by se tak vyšplhal až na 399 968 Kč.

2. LEGISLATIVNÍ A EKONOMICKÝ VÝVOJ PENZIJNÍHO PŘIPOJIŠTĚNÍ SE STÁTNÍM PŘÍSPĚVKEM

2.1 Vznik penzijního připojištění

Na počátku 90. let existoval v České republice pouze základní, státem garantovaný, povinný systém důchodového pojištění. Tento stav nebyl trvale udržitelný, bylo potřeba poskytnout občanům možnost zajistit si doplňkový zdroj příjmů v důchodovém věku. Důvodem bylo mimo jiné postupné zhoršování relací mezi důchody ze základního důchodového zabezpečení a dosahovanými výdělky:

Tabulka 5 – Relace starobního důchodu a mzdy

	Poměr důchod/hrubá mzda (v %)	Poměr důchod/čistá mzda (v %)
1988	48,3	61,0
1989	50,4	63,8
1990	51,6	65,2
1991	55,3	70,4
1992	52,2	67,7
1993	47,0	60,1
1994	44,4	57,2
1995	43,8	56,6
1996	43,5	56,6
1997	45,3	58,3
1998	45,9	59,1
1989	45,2	58,2
2000	44,2	57,1
2001	43,4	56,1
2002	43,5	56,5

Pramen: Ekonom č.49, 2003, Reforma penzí? Čím dřív, tím lépe. str.17

Životní úroveň si po odchodu do penze podle prognóz budoucího poměru mezi odměňováním osob v produktivním věku a seniorů udrží pouze občané z nejnižší platové třídy. Početnější skupina lidí se středními příjmy musí očekávat pokles budoucích seniorských příjmů asi na polovinu hrubé mzdy a asi o třetinu proti dřívější čisté mzdě. A nakonec lidé s nadprůměrnými příjmy půjdou do penze se čtvrtinou, často i se šestinou původních měsíčních příjmů.⁸

Výsledkem zvyšujícího se podílu důchodců ve společnosti je, že na penze jde dnes téměř o 20 miliard korun více, než na ně stát vybere na příjmech ze sociálního zabezpečení.

Tabulka 6 – Růst podílu penzijních výdajů na HDP (v %)

Rok	Podíl	Rok	Podíl
1987	7,96	1995	7,94
1988	7,91	1996	8,30
1989	8,29	1997	8,71
1990	7,85	1998	8,80
1991	7,48	1999	9,09
1992	7,81	2000	9,16
1993	7,50	2001	9,00
1994	7,39	2002	9,02

Pramen: Ekonom č.49,2003, Reforma penzí? Čím dřív, tím lépe. str.17

Potřeba důchodové reformy byla více než zřejmá, ale když vláda v roce 1993 přijímala zákon o penzijním připojištění, o její konečné podobě neměl nikdo ještě ani zdání. Stát proto start tohoto produktu podpořil státními příspěvky, ale na druhou stranu z opatrnosti nepřebral za penzijní fondy žádné záruky. Výkon státního dozoru byl začleněn do odboru ministerstva financí. V roce 2002 byl vyčleněn do samostatného odboru s názvem Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, který vykonává čtyři základní činnosti:

- 1) *legislativní* – předkládá návrhy novel týkající se penzijního připojištění

⁸ Illetško, Petr: Ekonom č. 48, 2000, Píše se nová kapitola penzijní reformy? str. 2

- 2) *povolovací a schvalovací* – vydává povolení ke vzniku a činnosti, rozdělení, sloučení nebo splynutí penzijních fondů, schvaluje depozitáře, penzijní plán, status včetně jejich změn, členy orgánů penzijních fondů a převod akcií v rozsahu větším než 10 % základního kapitálu
- 3) *kontrolní* – kontroluje dodržování zákonů, hospodaření a účetnictví penzijních fondů, způsob rozdělení zisku, dodržování postupů při žádosti o státní příspěvky, plnění pokynů a opatření vydaných ministerstvem financí, soulad provozovaných činností s uděleným povolením. Při zjištění nedostatků může uložit pokutu, jmenovat správce majetku nebo rozhodnout o zrušení penzijního fondu likvidací.
- 4) *ostatní* – poskytuje prostřednictvím informačního systému SDPF ze státního rozpočtu státní příspěvky, vyřizuje stížnosti a podněty a spolupracuje v souladu se zákonem s ministerstvem práce a sociálních věcí, Komisí pro cenné papíry, Českou národní bankou, Asociací penzijních fondů České republiky, likvidátory, exekutory a na mezinárodní úrovni v oblasti penzijních systémů s mezinárodní organizací sdružující dozorové orgány nad penzijními fondy – INPRS (International Network of Pension Regulators and Supervisors)

2.2 Legislativní vývoj

Penzijní připojištění vzniklo přijetím zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho účinností. Zákon nabyl účinnosti 21. března 1994.

Po prudkém rozvoji začalo po pěti letech penzijní připojištění stagnovat. Mnoho fondů zanikalo sloučením, splynutím, ale i likvidací. Počet účastníků od roku 1996 rostl jen minimálně, náklady na jednoho účastníka byly neúměrně vysoké a dosahovaly až dvou průměrných měsíčních vkladů. Navíc penzijní připojištění neplnilo svoji hlavní funkci dlouhodobého spoření pro zabezpečení doplňkového zdroje příjmu ve stáří. Místo toho se ukládaly měsíčně v průměru tři až čtyři sta korun a po dvou letech pojištění si účastníci vše vyzvedávali. Pouze 2 % pojistných smluv končilo výplatou starobní penze, 82 % jich bylo ukončeno výplatou jednorázového vyrovnání. Proto byly fondy nuceny mít peníze stále po ruce, aby mohly uspokojit své účastníky. To mělo samozřejmě vliv na jejich investiční strategii.

V průběhu této fáze vývoje penzijního připojištění byly přijaty dvě novely, které ale systém výrazně neovlivnily. První z nich byla novela provedená zákonem č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, účinným od 1. července 1996. Týká se zproštění zákonné povinnosti mlčenlivosti členů orgánů a zaměstnanců penzijních fondů při spolupráci s ministerstvem financí. Druhou byl zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry, který nabyl účinnosti 1. dubna 1996 a stanovil, že dozor nad investováním penzijních fondů bude namísto dosavadního ministerstva financí provádět Komise pro cenné papíry a určil Komisi pro cenné papíry jako subjekt, který spolurozhoduje o věcech penzijních fondů a pod jehož dozor spadají i depozitáře penzijních fondů.

Faktické řešení problémů a zlepšení zhoršující se situace přineslo až přijetí zákona č. 170/1999 Sb., kterým se mění zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Účinnosti nabyl 3. srpna 1999 s tím, že ustanovení o nové výši státního příspěvku nabylo účinnosti 1. ledna 2000 a daňové zvýhodnění bylo možné použít nejdříve pro zdaňovací období roku 2000. Novela, jejímž cílem bylo přispět k atraktivnosti, bezpečnosti a posílení stability penzijního připojištění přinesla kolem osmdesáti změn, z nichž některé byly pouze technického rázu, ale mnohé byly natolik průlomové, že prakticky započaly další etapu penzijní reformy v dodatkových systémech.

V novele lze vysledovat čtyři základní oblasti problémů řešících:⁹

- a) posílení kontrolní funkce státu
- b) vyšší důraz na dlouhodobost
- c) posílení motivačních prvků
- d) technické a provozní otázky upravující chod penzijních fondů

Mezi změny, které nejvýrazněji ovlivnily penzijní připojištění patří:

- ✓ zvýšení státního příspěvku o 25 %
- ✓ poskytování starobní penze pouze jako doživotní
- ✓ daňové úlevy pro zaměstnavatele i zaměstnance
- ✓ možnost přerušení placení příspěvků
- ✓ prodloužení věkové hranice, od které je možné začít čerpat dávku penze či jednorázové vyrovnání, z 50 na 60 let
- ✓ prodloužení pojištěné doby z dosavadních 1 až 5 let na 5 až 10 let

⁹ Nesnidal, Jiří: Ekonom č. 47, 1999, příloha – Zákon o penzijním připojištění po novele, Penzijní reforma bude muset pokračovat, str. 6

- ✓ snížení sazby daně z příjmu penzijních fondů z 25 % na 15 %
- ✓ zvýšení minimálního základního kapitálu z 20 miliónů na 50 miliónů
- ✓ zákaz propojení vlastníka a depozitáře, větší odpovědnost depozitáře za hospodaření s prostředky penzijního fondu, rozšíření pravomocí kontroly ze strany ministerstva financí a Komise pro cenné papíry, zpřísnění informační povinnosti
- ✓ zavedení povinnosti evidovat podúčty pro ukládání prostředků fondu, jeho financování a pro poskytování a vrácení příspěvků penzijního připojištění (jejich pozdní výplaty, resp. nevrácení byly v minulosti překážkou pro změnu fondu)
- ✓ vymezení nových podmínek pro investování penzijních fondů: možnost investovat do hypotečních zástavních listů a komunálních obligací, omezení možnosti držet likvidní prostředky fondu u jednoho bankovního subjektu do výše 10 % majetku fondu včetně depozitáře fondu, možnost alternativně investovat do zahraničních cenných papírů států OECD a jejich centrálních bank. Penzijní fondy ale nezískaly možnost využít zajišťovacích produktů, jako jsou forwardy nebo swapy, které by jim umožnily investovat do zahraničních cenných papírů se sníženým kurzovním rizikem.

Novela splnila svá očekávání a vedla k oživení trhu penzijního připojištění. Došlo k výraznému nárůstu počtu účastníků, na němž se citelně podílel zřejmě největší triumf novely a to daňové výhody pro zaměstnavatele. Penzijní fondy od té doby nezískávaly účastníky po jednom, ale jejich dealeři začali objíždět a získávat klienty po stovkách. Nabízeli podnikům poradce, příslušný software pro účetní a ještě nemalé provize.¹⁰ Tím také zažehnali hrozbu v té době plánovaných zaměstnavatelských fondů, od kterých si vláda slibovala nižší provozní výdaje na reklamu a větší bezpečnost. Nalákání penzijními fondy, neměli již zaměstnavatelé zájem zakládat vlastní zaměstnanecké fondy.

V roce 2001 ovlivnila činnost penzijních fondů novela zákona o účetnictví. Zákon č. 353/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony stanoví, že od roku 2002 nebudou příspěvky účastníků, včetně státních příspěvků a zhodnocení, zahrnovány do vlastního kapitálu, ale do cizích zdrojů.

¹⁰ Rysková, Světlana: Ekonom 43, 2003, Bojují o druhý pilíř, str. 37

Legislativu týkající se penzijního připojištění v roce 2002 ovlivnilo přijetí zákona č. 309/2002 Sb., o změně zákonů souvisejících s přijetím zákona o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech, který přímo novelizuje zákon o penzijním připojištění, který zakázal příspěvek na penzijní připojištění státním zaměstnancům podle služebního zákona.

Poslední právní úpravu přinesl zákon č. 36/2004 Sb., který obsahuje některá harmonizační ustanovení ve vztahu k EU. Tato novela zejména:

- ✓ rozšiřuje možnost vstupu do penzijního připojištění o fyzické osoby starší 18 let s bydlištěm na území jiného členského státu EU, pokud budou účastny důchodového pojištění nebo veřejného zdravotního pojištění (což povede k rozšíření klientely, ale i nárůstu nákladů, např. na výplatu dávek do ciziny)
- ✓ zakazuje diskriminaci účastníků, přičemž za diskriminaci se nepovažuje použití odlišných úmrtnostních tabulek pro muže a ženy. Ruší vznik nároku na starobní penzi při přiznání starobního důchodu z důchodového pojištění. Nárok na penzi tak vznikne mužům i ženám nejdříve v 60 letech.
- ✓ dává penzijním fondům povinnost písemně informovat o změnách penzijního plánu, které se týkají nároků a dávek z penzijního připojištění
- ✓ ukládá účastníkům povinnost písemně oznámit skutečnosti významné pro trvání penzijního připojištění
- ✓ rozšiřuje investiční možnosti o cenné papíry ze zemí OECD, podílové listy otevřených podílových fondů, zavádí možnost provádět zajišťovací obchody, zejména derivátové a opční, ruší 25 % limit pro investování do akcií, zavádí povinnost umístit nejméně 70 % majetku fondu do aktiv, znějících na měnu, ve které jsou vyjádřeny závazky fondu vůči účastníkům
- ✓ zavádí pokuty za přestupky a jiné správní delikty

Reforma by měla přinést vyšší zhodnocení připisované účastníkům, především ale rozšíření investičních příležitostí o některé zahraniční cenné papíry umožní penzijním fondům diverzifikovat rizika spojená s investicemi na jednom (českém) trhu, což by mělo přispět k další stabilizaci výnosů fondů. Penzijní fondy jsou povinny předložit změněný penzijní plán a statut do dvou měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Tím je 1. duben 2004, nebo v případě určitých ustanovení den, kdy vstoupí smlouva o přistoupení České republiky k EU v platnost.

Ačkoliv jedním z důvodů nového zákona byla harmonizace se směrnicemi EU, skutečné změny penzijní připojištění teprve čekají. Právní úprava penzijního připojištění patří podle Evropské směrnice do kategorie pojistných smluv a je tudíž stále v rozporu s evropským právem. Další legislativní úpravy jsou tedy nezbytné.

2.3 Vývoj trhu penzijního připojištění

2.3.1 Penzijní fondy

Díky dřívějšímu poměrně velkorysému postupu státní správy, která udělovala vcelku plošně licence k provozování penzijního fondu (minimální požadovaný základní kapitál byl v té době pouze 20 miliónů korun), vzniklo na trhu od září 1994 do prosince 1996 postupně 44 penzijních fondů (jejich seznam viz Příloha 7). I přes vysoký počáteční zájem občanů o uzavření smlouvy o penzijním připojištění vedla tato mimořádně velká konkurence k boji penzijních fondů o účastníky a to zejména pomocí masových reklamních kampaní. Zprostředkovatelské firmy byly odměňovány vysokými provizemi za získání každého účastníka bez ohledu na to, jak dlouho ve fondu setrval. Fondy se vyčerpaly počátečními náklady a začala je ničit fluktuace dealerů, kteří přetahovali účastníky od jednoho fondu k druhému a opakovaně inkasovali vysoké provize.

Poptávka občanů neodpovídala rozsáhlé nabídce čtyřiceti čtyř penzijních fondů a tak se po pěti letech existence penzijního připojištění počet penzijních fondů snížil na 19. Dvacet čtyři penzijních fondů se sloučilo nebo splynulo a výsledkem bylo devět nástupnických penzijních fondů, které převzali jmění, závazky a práva fondů zanikajících. Fúze představovaly ve své podstatě ozdravný proces, na kterém se penzijní fondy shodly v zájmu zachování rentability. Neznamenaly tedy pro účastníky žádný významný problém.

Některé penzijní fondy byly zrušeny s následnou likvidací. Ta může nastat následkem rozhodnutí akcionářů a je zpravidla doprovázena vypořádání účastníků, popř. převedením pohledávek penzijního fondu na jiný. Převedení pojistného kmene je totiž nejjednodušším způsobem, jak získat nové účastníky. Nástupnický penzijní fond sice převezme mírně ztrátové portfolio smluv, nemusí ale vynakládat prakticky žádné peníze na reklamní kampaň. Nároky účastníků všech 4 penzijních fondů, které takto zanikly do roku 2000, byly vypořádány v plné výši. Druhá možnost likvidace je na základě rozhodnutí ministerstva financí, kterou bylo ve

stejném období zrušeno šest penzijních fondů, u nichž bylo zjištěno závažné porušení zákona o penzijním připojištění.

V roce 2001 došlo k sloučení pěti penzijních fondů, vznikly dva fondy nové. Dva penzijní fondy byly zrušeny likvidací, jeden na základě rozhodnutí akcionářů, jeden rozhodnutím ministerstva financí.

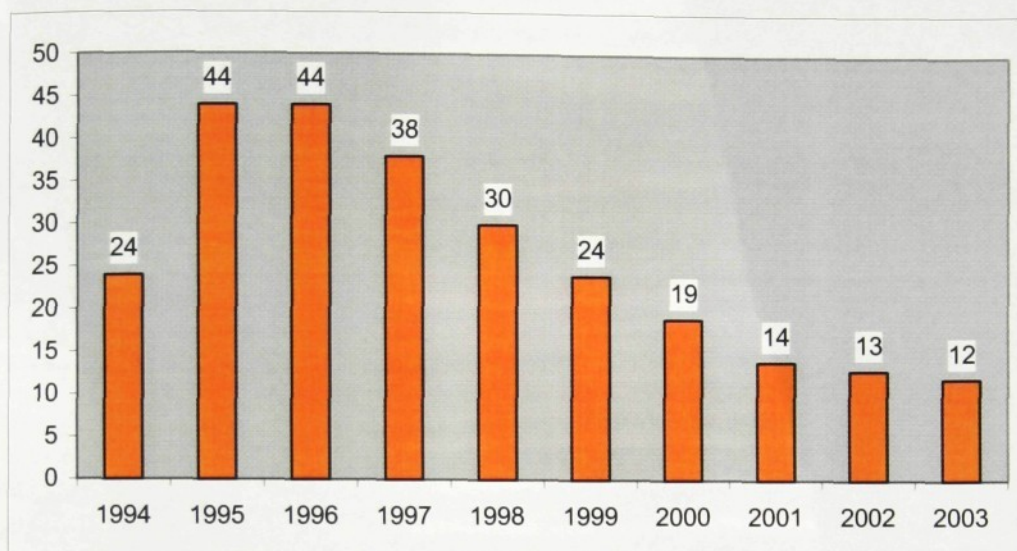
Jak v roce 2002, tak v roce 2003 došlo vždy po jednom sloučení dvou penzijních fondů s jedním fondem nástupnickým.

K 31.12.2003 působilo na českém trhu 12 penzijních fondů (jejich seznam viz Příloha 8).

V tomto roce dojde k prodeji Penzijního fondu ABN AMRO a.s.. Fúze tohoto fondu s Penzijním fondem České pojišťovny by se měla uskutečnit do konce letošního roku. Nástupnickou společností bude Penzijní fond České pojišťovny, který se tak stane největším penzijním fondem v České republice s podílem převyšujícím 25 %. Počet jeho klientů přesáhne 700 tisíc a objem spravovaných aktiv 20 miliard Kč. Všem klientům přitom zůstanou zachovány veškeré nároky na dávky a rovněž se jim bude plně započítávat celková doba placení. Sloučení obou fondů by mělo vést ke snížení jednotkových nákladů a k růstu zhodnocení investovaných aktiv, což se následně pozitivně odrazí ve výši výnosů pro účastníky penzijního fondu.

Koncentrací penzijních fondů dochází nejen k soustředování stále většího počtu účastníků do klesajícího počtu penzijních fondů, ale současně s tím i ke stále větší koncentraci finančních aktiv. V roce 2000 kontrolovalo 5 největších penzijních fondů 63,5 % aktiv, což bylo prakticky stejné i v roce 2001 (63 %). V důsledku sloučení dvou penzijních fondů v roce 2002, které měly i v předchozích letech významný podíl na celkových aktivech, narostl podíl pěti největších fondů na 72,64 % (podíl jednotlivých penzijních fondů na celkových aktivech v roce 2002 viz Příloha 10).

Graf 1 – Vývoj počtu penzijních fondů

Pramen: MF, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, Státní dozor v pojišťovnictví, Výroční zpráva za rok 2002

2.3.2 Akcionáři penzijních fondů

V počátečních letech vlastnili penzijní fondy převážně domácí akcionáři. Zahraniční investoři neměli v té době jistotu bezpečného a výnosného uložení svých prostředků. Vyčkávali jak úspěšné budou penzijní fondy v boji o účastníky nejen mezi sebou, ale i s životními pojišťovnami nabízejícími důchodové pojištění, a jak se trh bude dále vyvíjet. Ještě v roce 1996 byl na trhu pouze jeden penzijní fond, ve kterém byl 100 % akcionářem zahraniční subjekt. Postupně docházelo k zvyšování podílu zahraničních akcionářů v penzijních fondech. Již v roce 2001 převažovala v akcionářské struktuře většiny penzijních fondů majoritní pozice finančně silného zahraničního akcionáře, disponujícího objemem kapitálu několikrát převyšujícím státní rozpočet České republiky. Tím se stala dříve diskutovaná otázka státní garance peněz účastníků vlastně bezpředmětnou. Akcionáři s rozhodující zahraniční účastí kontrolovali v roce 2002 přibližně 44 % veškerých aktiv penzijních fondů (struktura penzijních fondů s rozhodující majetkovou účastí viz Příloha 11, současná akcionářská struktura viz Příloha 8).

Tabulka 7 – Struktura akcionářů penzijních fondů

Akcionáři	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
100 % tuzemský podíl	23	41	41	34	27	20	13	8	9
100 % zahraniční podíl	1	1	1	3	2	4	6	2	2
Převažující tuzemský podíl	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Převažující zahraniční podíl	0	2	2	1	1	0	0	4	2
Celkem	24	44	44	38	30	24	19	14	13

Pramen: MF, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, Státní dozor v pojišťovnictví, Výroční zpráva za rok 2000, Výroční zpráva za rok 2002

2.3.3 Účastníci penzijního připojištění

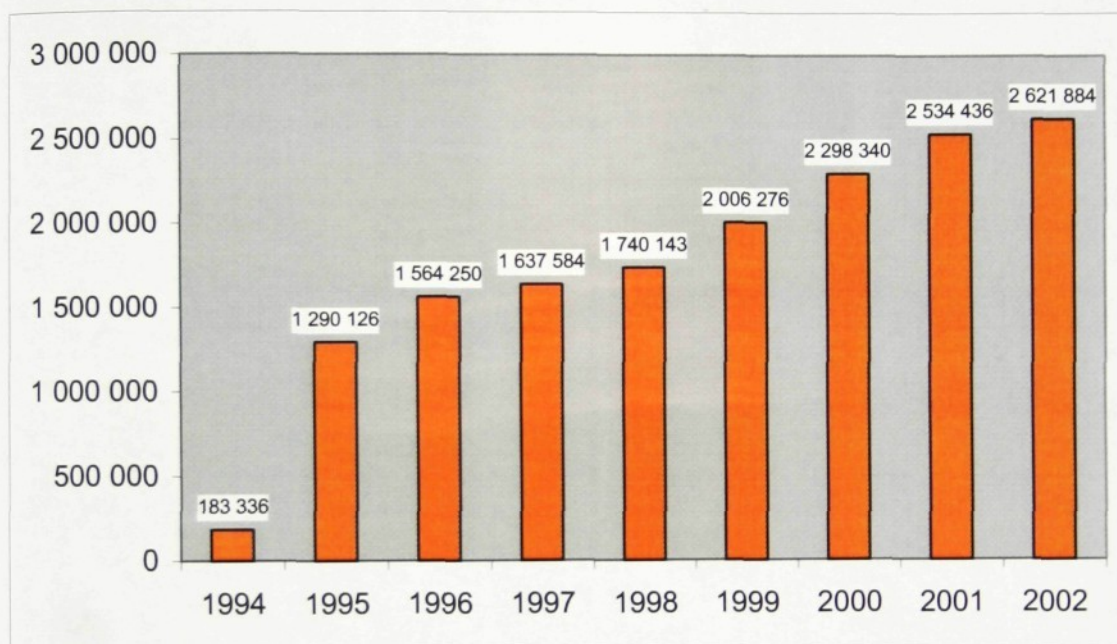
2.3.3.1 Počet účastníků

Po fázi prudkého růstu, která trvala zhruba půl roku (od podzimu 1994 do jara 1995 s průměrným měsíčním přírůstkem 375 tisíc účastníků) následovalo období v délce trvání asi jednoho roku s průměrným měsíčním přírůstkem 125 tisíc účastníků. Díky tomuto extrémnímu růstu se stav účastníků v létě 1996 pohyboval kolem 1,5 milionu osob. Od té doby až do novely v roce 1999 byl však celkový přírůstek necelých 300 000 osob a to znamená, že měsíční přírůstek byl v průměru jen 8 tisíc osob. Noví účastníci tak pouze mírně převyšovali odcházející a zřetelně se začala projevovat stagnace zájmu o penzijní připojištění. I to byl jeden z důvodů razantního znění novely, díky které došlo k druhé vlně prudkého růstu počtu účastníků. Počáteční nárůst zájmu (ve čtvrtém čtvrtletí roku 1999 uzavřelo smlouvu o penzijním připojištění 190 000 osob) byl dán zejména snahou některých občanů stihnout uzavřít smlouvu ještě podle původního zákona a využít tak výhod krátkodobého využití pojištění (především pro možnost jednorázového čerpání peněz včetně státního příspěvku již v 50 letech).

V roce 2002 uzavřelo svoji první smlouvu o penzijním připojištění 400 174 obyvatel a celkový počet nových účastníků tak od účinnosti novely vzrostl na 661 117. Celkový počet účastníků v roce 2000 dosáhl téměř 2,3 milionu a v roce 2001 se nadále zvyšoval a těsně překročil hranici 2,5 milionu. Dosažením tohoto čísla se trh – za daného stavu pobídek a

disponibilních příjmů domácností – již přiblížil míře nasycenosti. V průběhu roku 2002 vzrostl počet účastníků, kteří poprvé vstoupili do systému penzijního připojištění o 212 776 a celkový počet účastníků v tomto roce dosáhl 2 621 884 (počet aktivních účastníků za 4. čtvrtletí roku 2003 u jednotlivých penzijních fondů viz Příloha 12).

Graf 2 – Nárůst počtu účastníků

Pramen: MF, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, Státní dozor v pojišťovnictví, Výroční zpráva za rok 2001, Výroční zpráva za rok 2002

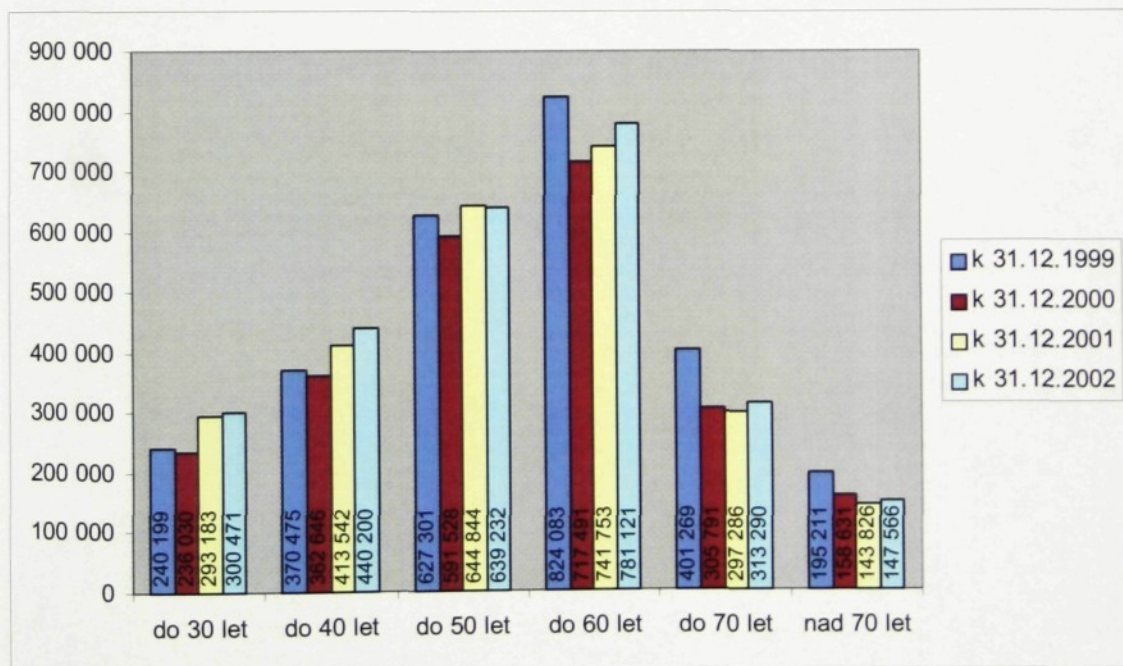
2.3.3.2 Individuální převody

Účastníci mají možnost převádět své prostředky z jednoho penzijního fondu do druhého. K tomu docházelo nejčastěji v prvních letech v důsledku snahy zprostředkovatelů získat co nejvíce peněz z provizí za uzavření smlouvy s novým účastníkem. Do konce roku 2000 bylo na základě převodu naspořených prostředků k jinému penzijnímu fondu uzavřeno 268 718 smluv. Penzijní fondy se postupně začaly tomuto trendu bránit např. výměnami informací mezi sebou. Byl-li v roce 2000 počet individuálních převodů 64 950, v roce 2002 činil pouze 32 756. Od vzniku penzijního připojištění do konce roku 2002 bylo penzijními fondy zaznamenáno celkem 347 925 takovýchto převodů.

2.3.3.3 Věková struktura

Nepříznivým jevem je bezesporu vysoký průměrný věk účastníků, který se od vzniku penzijního připojištění nijak výrazně nezměnil a pohybuje se okolo 45 let a to i přesto, že průměrný věk nových účastníků je výrazně nižší (o penzijní připojištění začínají mít zvýšený zájem lidé ve středním věku). Nejpočetnější skupinou jsou tedy osoby od 50 do 59 let (52,8 %). Alarmující je zejména minimální zájem mladých lidí (z celkového počtu pojištěných tvoří osoby ve věku 18 – 29 let 15,1 % a v rozmezí 30 – 39 let 31,5 %), kteří by si mohli i při strádání nízkých částek, ale po dlouhou dobu, zajistit po odchodu do starobního důchodu slušný vedlejší příjem. Zdá se tedy, že informovanost o finančních poměrech, se kterými se budou v té době setkávat, není mezi nimi dostatečná. To ovšem pro fondy znamená, že musí velkou část aktiv držet v krátko a střednědobých investičních instrumentech, aby měly dostatek prostředků pro vypořádání účastníků. Nevyužívají tedy celého spektra zákonem daných možností a neinvestují například více prostředků do akcií.¹¹

Graf 3 – Věková struktura účastníků penzijního připojištění

Pramen: MF, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, Státní dozor v pojišťovnictví, Výroční zpráva za rok 2001, Výroční zpráva za rok 2002

¹¹ Rysková, Světlana: Ekonom 43, 2003, Bojují o druhý pilíř, str. 37

2.3.4 Příspěvky zaměstnavatele a daňové výhody

Daňové zvýhodnění na straně zaměstnance a zejména zaměstnavatele, zakotvené novelou z roku 1999, přineslo výrazný nárůst počtu účastníků, kterým zcela nebo zčásti přispívá na penzijní připojištění zaměstnavatel. Ke konci roku 2002 získávala příspěvek od zaměstnavatele již téměř čtvrtina účastníků (tj. 650 209), což je meziroční růst oproti roku 2001 o 14 % (v roce 2001 rostl zájem ještě rychleji a byl zaznamenán 36 % nárůst oproti roku 2000). Tím samozřejmě vrůstala i celková suma peněžních prostředků, které zaměstnavatelé za své zaměstnance zaplatili. V roce 2001 byl meziroční nárůst opět markantní (o 66 % k roku 2000), rok 2002 přinesl nárůst o 26 %.

Tabulka 8 – Daňové zvýhodnění a příspěvky zaměstnavatele

	2000	2001	2002
Celkový počet účastníků, kterým přispívá zaměstnavatel	416 421	567 745 (36 %)*	650 209 (14 %)*
Podíl účastníků s příspěvkem zaměstnavatele na celkovém počtu účastníků (v %)	18,12	22,40	24,8
Příspěvky zaplacené zaměstnavatelem (v mil. Kč)	1 162	1 930 (66 %)*	2 431 (26 %)*
Počet účastníků, kteří využili odpočty ze základu daně z příjmu	150 447	193 105 (28 %)*	213 028 (10 %)*
Podíl počtu účastníků, kteří využili odpočty ze základu daně z příjmu z celkového počtu účastníků (v %)	6,55	7,62	8,13
Odhad celkového dopadu úlev na dani z příjmu na veřejné rozpočty (v mil. Kč)	900	1 105	1 403
Úspory účastníků z toho, že příspěvky zaměstnavatele nejsou zahrnovány do příjmů ze závislé činnosti (v mil. Kč)	200	380	470
Průměrný příspěvek zaměstnavatele na účastníka (v Kč)	232,50	283,30	311,60

Poznámka: (%)* zachycuje meziroční nárůst

Pramen: MF, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, Státní dozor v pojišťovnictví, Výroční zpráva za rok 2001, Výroční zpráva za rok 2002

Negativním faktorem ale nadále zůstává nízký podíl účastníků, kteří využívají daňového zvýhodnění spočívajícího v možnosti odečíst si od základu daně z příjmu platbu na penzijní připojištění převyšující 6 000 Kč, až do výše 12 000 Kč. V roce 2001 sice vzrostl tento počet o 28 % na 193 105 a v roce 2002 o 10 % na 213 028, stále ale využívá této výhody méně než 10 % účastníků. Je to dáno zejména stále nízkými měsíčními příspěvky pohybujícími se kolem 350 Kč, přičemž daňové zvýhodnění lze uplatnit od příspěvku 500 Kč za měsíc.

Přístup velkých a malých podniků při poskytování výhod pracovníkům se stále dosti liší. Zapojení malých a středních podniků je sice stále větší, ale není tak markantní jako u podniků velkých. Je to dáno ekonomickou situací malých podniků a nižším absolutním přínosem pro podnik v závislosti na počtu zaměstnanců v porovnání s pracností zavádění příspěvků.

2.3.5 Platby do systému

Platby do systému penzijního připojištění stále rostou, což odpovídá jednak rostoucímu počtu účastníků, ale také růstu průměrného příspěvku účastníka. Ten je ale výrazně pomalý a vede k tomu, že po devíti letech má průměrný účastník na účtu okolo 32 000 Kč, což je na zajištění ve stáří velmi málo. K vyšším platbám by mohla vést například úprava státního příspěvku z degresivního na progresivní (tj. čím více by si člověk spořil, tím více by dostal), vyšší motivace pro účastníky a zaměstnavatele formou zvýšení daňových úlev a bezesporu i další zvyšování povědomosti obyvatel o nutnosti soukromého zajištění doplňkového příjmu na stáří.

Po roce 1999 ovlivnila vývoj novela, která přinesla další nárůst plateb díky nalákání nových účastníků na daňové zvýhodnění a vyšší státní příspěvek. Celkem tedy bylo za dobu existence do penzijního připojištění vloženo do konce roku 2002 téměř 75,5 mld. Kč, z toho 16,7 mld. státního příspěvku.

Druhou stranu tvoří samozřejmě výdaje, kde nejvýraznější část tvoří výplata prostředků formou jednorázové vyrovnání. V období od vzniku v roce 1994 do konce roku 2002 tak bylo vyplaceno 20 901 mil Kč, což je 85 % všech výplat. Objem odbytného za stejné období činí 3 014 mil Kč, tj. 12,3 % výplat.

Tabulka 9 – Vývoj plateb do penzijního připojištění

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Účastnický příspěvek (v tis.)	64 726	3 178 294	5 331 719	6 174 844	6 841 114	7 244 500	9 083 730	10 039 815	10 957 034
Státní příspěvek (v tis.)	23 860	1 122 190	1 819 805	1 871 132	1 954 996	2 050 152	2 470 266	2 658 137	2 770 240
Průměrný příspěvek účastníka	118	262	305	333	333	324	337	348	354
Průměrný státní příspěvek	43	93	103	97	95	92	93	92	90

Poznámka: účastnický příspěvek nezahrnuje příspěvek zaměstnavatele

Pramen: MF, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, Státní dozor v pojišťovnictví, Výroční zpráva za rok 2001; Asociace penzijních fondů České republiky:

Penzijní připojištění se státním příspěvkem 1994 – 2002, Praha, 2003

3. SROVNÁNÍ S DOPLŇKOVÝM DŮCHODOVÝM SYSTÉMEM SLOVENSKÉ REPUBLIKY

3.1. Obecná charakteristika a legislativní vývoj

Ekvivalentem penzijního připojištění je na Slovensku doplňkové důchodové pojištění (doplňkové dôchodkové poistenie). Řídí se zákonem o doplňkovém důchodovém pojištění, který deklaruje tyto základní principy:

- ✓ princip dobrovolnosti
- ✓ princip zaměstnavatelský
- ✓ princip zaměstnanecký
- ✓ princip kapitalizace příspěvků
- ✓ princip minimálního rizika
- ✓ princip státní podpory realizované prostřednictvím daňového zvýhodnění
- ✓ princip ochrany pojištěných a nároků příjemců dávek

a jejím výkonem jsou pověřeny doplňkové důchodové pojišťovny (dále jen "DD pojišťovny"). V současné době se jedná o: Doplňková důchodková pojišťovna Pokoj, Doplňková důchodková pojišťovna Stabilita, První doplňková důchodková pojišťovna TATRY-SYMPATIA, Doplňková důchodková pojišťovna CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS, ING doplňková důchodková pojišťovna. (dále jen "Pokoj", "Stabilita", "TATRY-SYMPATIA", "CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS").

Historie doplňkového důchodového pojištění se začala psát v roce 1993, kdy zaměstnavatelé a odborové organizace učinily první krok pro jeho zavedení do praxe aktivní spoluprací při tvorbě zákona, který by tuto problematiku upravoval. 1. července 1996 nabyl účinnosti zákon č. 123/1996 Z. z., o doplňkovém důchodovém pojištění zaměstnanců a o změně některých zákonů. S účinností od 1. ledna 2001 je v platnosti novela tohoto zákona č. 409/2000 Z. z., která platí do současnosti. Novela zpřístupnila pojištění prakticky všem ekonomicky aktivním občanům Slovenské republiky a to tím, že umožnila rozšíření okruhu pojištěnců o kategorie organizací a zaměstnanců, kterým předcházející znění zákona neumožňovalo stát se pojištěncem, jako jsou příspěvkové a rozpočtové organizace a osoby samostatně výdělečně činné. Odstranila tzv. vnitřní diskriminaci zaměstnanců, která znamenala, že ne všichni zaměstnanci, kteří byli zaměstnáni u zaměstnavatele s uzavřenou zaměstnavatelskou

smlouvou na doplňkové důchodové pojištění, měli možnost tohoto pojištění využít. Pojišťovny dále získaly možnost investovat nejen do státních dluhopisů, ale i do slovenských a zahraničních cenných papírů a pojištěncům bylo umožněno platit si příspěvky i bez účasti zaměstnavatele.

Rok 2004 je v oblasti doplňkové důchodového pojištění ovlivněn novými právními úpravami, které byly schváleny Národní radou Slovenské republiky na sklonku minulého roku, a to především novým zákonem o dani z příjmů č. 595/2003 Z. z. a zákonem o sociálním pojištění č. 461/2003 Z. z., účinnými od 1. ledna 2004. Nový zákon o dani z příjmů pro zdaňovací období roku 2004 ponechává (oproti očekávání) daňové výhody pro placení příspěvků na doplňkové důchodové pojištění ve stejném rozsahu jako v roce 2003. Novela však přináší změny ve zdanění dávek vyplácených z doplňkového důchodového pojištění, které bude nyní pro osoby pobírající tyto dávky výhodnější než doposud. Došlo sice, v souladu se zavedením jednotné daně, ke zvýšení sazby daně z dávek doplňkového pojištění z 10 % na 19 %, výrazně se ale snižuje základ, ze kterého se daň vypočítává. Sazbou daně se již nezdaňuje celá dávka, jako tomu bylo doposud, ale pouze ta část, která odpovídá výnosům, které DD pojišťovna připíše každoročně na účet pojištěného. Méně příjemnou změnou v nové právní úpravě zákona o dani z příjmů je zdaňování příspěvku na doplňkové důchodové pojištění, které platí zaměstnavatel za svého zaměstnance. Příspěvek se považuje za příjem ze závislé činnosti a zdaňuje se podle stejných pravidel, jako ostatní příjmy, přičemž do vyměřovacího základu pro odvod do Sociální pojišťovny se započítává pouze v případě, že přesáhne 3 % hrubých ročních příjmů zaměstnance.

Schválená novela zákona o státní službě č. 551/2001 Z. z. s účinností od ledna tohoto roku rozšiřuje okruh osob, které se mohou zúčastnit doplňkového důchodového pojištění o fyzické osoby, které vykonávají ve státně-zaměstnaneckém poměru přípravnou, stálou anebo dočasnou státní službu ve služebním úřadě. Služebním úřadem je např. ministerstvo, jiný ústřední orgán státní správy, místní státní správy, orgán, anebo úřad který vykonává státní záležitosti, jako např. kancelář národní rady, kancelář prezidenta a podobně. Tyto osoby mohou při své účasti na doplňkovém důchodovém pojištění kromě příspěvku zaměstnavatele využívat i daňové úlevy, které se vztahují na zaměstnance, kteří jsou pojištěni. Do tohoto okruhu však nepatří například příslušníci Policejního sboru, Národního bezpečnostního úřadu, celníci, vojáci atd.

V současnosti je v připomínkovém řízení návrh novely zákona o doplňkovém důchodovém pojištění, která by měla platit od 1. ledna 2005. Měl by přinést zejména tyto změny:

- ✓ možnost účastnit se doplňkového důchodového pojištění by měli mít všichni občané starší 18 let bez omezení
- ✓ daňové výhody by měly být nahrazeny státní premii. Účastník by tak ročně od státu získával 18 % ze svých ročních příspěvků, maximálně však do pětiny průměrné mzdy daného roku. Prémie by se připisovala na začátku roku za rok předcházející a její horní hranice by se posouvala podle nárůstu průměrné mzdy. Na rok 2005 se počítá s maximální výší státní premie 2 700 Sk. Státní premie bude vázána na 15 let spoření a odchod do starobního důchodu.
- ✓ přísnější dohled a regulace pojištění, kterou bude vykonávat Úřad pro finanční trhy (doplňkové důchodové pojišťovny jsou jediným subjektem na slovenském finančním trhu, které podléhají doзору Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky, dále jen MPSVaR). Rok 2006 by měl přinést další změnu dozorového orgánu. Z návrhu zákona o dohledu nad finančním trhem, který v březnu předložilo ministerstvo financí vyplývá, že veškeré kompetence Úřadu pro finanční trhy se přenesou na Národní banku Slovenska.
- ✓ účastník by měl mít na výběr tři typy fondů podle rizika – progresivní, vyvážený a konzervativní. Také podmínky pro nárok na důchod z doplňkového důchodového pojištění, které jsou nyní mírné (nejsou např. vázány na důchodový věk), by se měly zpřísnit.
- ✓ doplňkové důchodové pojišťovny se budou muset změnit na správcovské společnosti, jejichž majetek bude oddělený od vkladů účastníků
- ✓ pravděpodobně se upustí od zaměstnavatelsko-zaměstnaneckého principu. Zákon navrhuje příspěvky ze strany třetí osoby, což poslouží právě zaměstnavatelům nebo rodinným příslušníkům.

3.2 Základní charakteristika

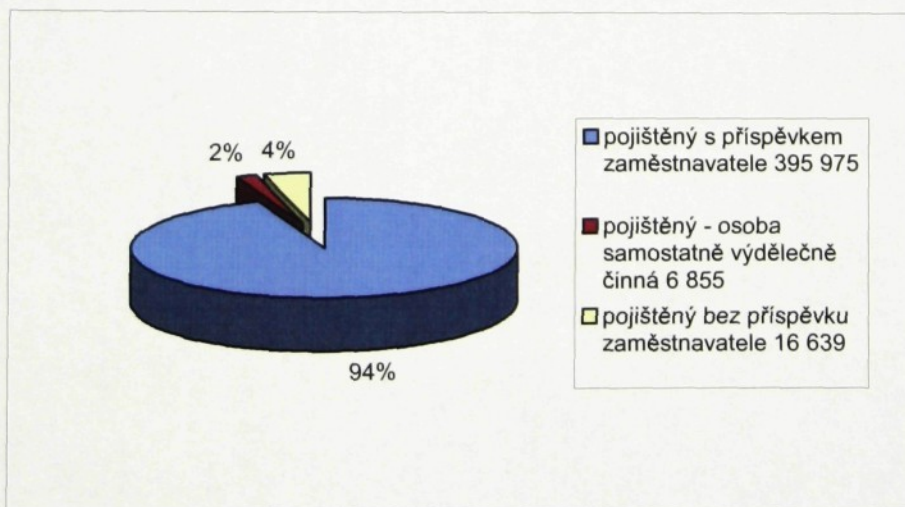
Doplňkovým důchodovým pojištěním se rozumí shromažďování příspěvků zaměstnavatelů a příspěvků pojištěnců, hospodaření s těmito příspěvky a vyplácení dávek doplňkového důchodového pojištění (dále jen “dávky”).

3.3 Účastník doplňkového důchodového pojištění

Účastníkem je podle zákona:

- ✓ zaměstnavatel, kterým může být právnická osoba se sídlem nebo sídlem své organizační složky na území Slovenské republiky nebo fyzická osoba, která zaměstnává jinou fyzickou osobu. Účastníkem se stává po uzavření zaměstnavatelské smlouvy. Jeho účast a výši příspěvku lze dohodnout v kolektivní smlouvě. Nemá-li zaměstnavatel odborovou organizaci, dohaduje vše ohledně pojištění s pravomocným zástupcem pojišťovny.
- ✓ pojištěný, kterým je – zaměstnanec, což je fyzická osoba, která je v pracovním poměru k zaměstnavateli nebo vykonává činnost, za kterou získává plat, a uzavřela s DD pojišťovnou zaměstnaneckou smlouvu
 - osoba samostatně výdělečně činná, která uzavřela pojistnou smlouvu s DD pojišťovnou
 - osoba spolupracující s osobou samostatně výdělečně činnou, pokud uzavřela pojistnou smlouvu s DD pojišťovnou
- ✓ příjemce dávky

Graf 4 – Pojistný kmen k 31.3.2002

Pramen: <http://www.addp.sk>

Z grafu je patrné, že zaměstnavatelé zůstávají rozhodujícím faktorem pro uzavírání pojistných smluv.

Každý zaměstnanec má právo být pojištěncem, splní-li podmínku čekací doby. Čekací doba je délka trvání pracovního poměru nebo obdobného pracovního vztahu zaměstnance k zaměstnavateli, která nesmí být delší než tři měsíce.

Tabulka 10 – Vývoj počtu pojištěných

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Stabilita	**	23 599	29 934	53 429	73 671	102 431	116 666
CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS	**	**	3 118	13 644	22 710	34 289	*
Pokoj	**	4 548	7 756	10 235	26 505	80 147	127 264
TATRY-SYMPATIA	26 886	68 562	84 169	105 026	157 954	237 978	294 058

Poznámka: (* - nebylo zveřejněno, ** - pojišťovna nebyla v činnosti)

Pramen: Výroční zprávy jednotlivých pojišťoven za rok 2002, údaje pro rok 2003:

<http://www.stabilita.sk>, <http://www.cslife.sk>, <http://www.pokoj.sk>,

<http://www.tatry-sympatia.sk>

Účastníkem mohou tedy, stejně jako v České republice, být i občané cizí národnosti, zákon však vymezuje určité osoby, které jsou z pojištění vyloučeni. Jedná se o příslušníky Policejního sboru, Slovenské informační služby, Sboru vězeňské a justiční stráže, Železniční policie, profesionální vojáky a celníky. Těmto osobám by měla vstup do dobrovolného systému zabezpečení na stáří umožnit chystaná novela zákona o doplňkovém důchodovém pojištění.

Příspěvky ve prospěch pojištěnce nemůže platit třetí osoba a na jeho účtu se tedy hromadí peněžní prostředky skládající se z vkladů účastníka, zaměstnavatele a z výnosů hospodaření DD pojišťovny.

Tabulka 11 – Vývoj zhodnocení majetku pojištěných

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Stabilita	**	11,76 %	14,11 %	9,46 %	6,03 %	7,71 %	5,55 %
CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS	**	*	14,02 %	6,00 %	8,66 %	5,30 %	*
Pokoj	**	11,5 %	50,10 %	7,80 %	4,80 %	5,1 %	*
TATRY-SYMPATIA	19,5 %	9,50 %	13,10 %	4,80 %	4,80 %	4,00 %	2,9 %

Poznámka: (*) - nebylo zveřejněno, (**) - pojišťovna nebyla v činnosti)

Pramen: Výroční zprávy jednotlivých pojišťoven za rok 2002, údaje pro rok 2003:

<http://www.stabilita.sk>, <http://www.cslife.sk>, <http://www.pokoj.sk>,

<http://www.tatry-sympatia.sk>

3.4 Příspěvky na doplňkové důchodové pojištění a daňové zvýhodnění

Dobrovolně platí příspěvky na doplňkové důchodové pojištění pojištěný a zaměstnavatel, který uzavřel zaměstnavatelskou smlouvu za své zaměstnance. Penzijní plán stanovuje podmínky, za kterých může zaměstnavatel placení příspěvků odložit a stejně tak i sankce při opožděném placení. Povinnou účast ukládá zákon zaměstnavateli, který zaměstnává pojištěnce vykonávajícího práce, které jsou na základě rozhodnutí příslušného orgánu na ochranu zdraví zařazeny do kategorie 3 nebo 4. Minimální výše příspěvku v tomto případě činí 2 % ze mzdy pojištěného.

Příspěvky, které lze platit pravidelnými, jednorázovými, nebo mimořádnými vklady je zaměstnavatel povinen zaměstnanci srážet ze mzdy. Konkrétní výši příspěvku zaměstnavatele stanovuje zaměstnavatelská smlouva, výšku příspěvku pojištěného určuje smlouva zaměstnanecká a pojistná. Může být stanovena jako procentní sazba ze mzdy nebo jako pevná částka a její výši lze měnit v závislosti na současně finanční situaci pojištěného. Pojištěný má možnost při splnění podmínek daných penzijním plánem přerušit účast na pojištění. Po dobu přerušení se všechny finanční prostředky na účtu dále zhodnocují. Horní ani dolní hranice

výše příspěvku není zákonem stanovena, minimální výše bývá stanovena v penzijních plánech jednotlivých pojišťoven (většinou v částce 100 Sk měsíčně). Od začátku činnosti do 31.12.2001 činil průměrný příspěvek 834 Sk měsíčně, z toho na příspěvek zaměstnavatele připadá 431 Sk a na pojištěného 402 Sk měsíčně (průměrný příspěvek u jednotlivých DD pojišťoven viz Příloha 13).

Doplňkové důchodové pojištění přináší daňové výhody na straně zaměstnanců i na straně zaměstnavatelů. Zaměstnanci se snižuje základ daně o příspěvek, který si zaplatil na doplňkové důchodové pojištění, a to do výše 10 % z celkového příjmu, maximálně však do výše 24 000 Sk ročně. Z tohoto hlediska se nejvíce vyplatí spořit si 2 000 Sk měsíčně a získat tak maximální daňovou úlevu (v penzijním připojištění je z hlediska daňových odpisů nejvýhodnější spořit 1 500 Kč měsíčně, daňový základ lze snížit pouze o polovinu hodnoty na Slovensku, tedy o 12 000 Kč.) Rovněž osobě samostatně výdělečně činné se příspěvky odpočítávají z daňového základu a to do výše 10 % příjmu, nejvíce to však může být 24 000 Sk ročně. Pro zaměstnavatele jsou příspěvky na doplňkové důchodové pojištění daňovým nákladem do výše 3 % (6 % u zaměstnanců vykonávajících práci patřící do kategorie 3 nebo 4) úhrnu zúčtovaných mezd. Příspěvek zaměstnavatele ani zaměstnanec nepodléhá platbám sociálního a zdravotního pojištění. Stát tedy podporuje doplňkové důchodové pojištění pouze daňovým zvýhodněním, neexistuje zde žádný ekvivalent státního příspěvku.

3.5 Vznik a zánik doplňkového důchodového pojištění

Doplňkové důchodové pojištění vzniká písemným uzavřením:

- ✓ *zaměstnavatelské smlouvy* mezi zaměstnavatelem a DD pojišťovnou
- ✓ *zaměstnanecké smlouvy* mezi zaměstnancem a DD pojišťovnou
- ✓ *pojistné smlouvy* mezi pojištěným a DD pojišťovnou

V rámci těchto smluv se zaměstnavatel/zaměstnanec/pojistitel zavazuje platit za podmínek, ve výši a způsobem určeným danou smlouvou příspěvky za své zaměstnance/za sebe/za sebe a za osobu spolupracující s osobou samostatně výdělečně činnou a DD pojišťovna se zavazuje plnit povinnosti, které jsou těmito smlouvami stanoveny.

Tabuľka 12 – Vývoj počtu zamestnávateľských zmlúv

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Stabilita	**	103	176	393	1 050	2 777	4 127
CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS	**	**	*	327	707	1329	*
Pokoj	**	55	96	158	897	2 735	4 255
TATRY-SYMPATIA	201	596	854	1 254	2 230	2 839	5 253

Poznámka: (* - nebylo zverejnené, ** - poisťovňa nebola v činnosti)

Pramen: Výroční zprávy jednotlivých poisťovní za rok 2002, údaje pro rok 2003:

<http://www.stabilita.sk>, <http://www.cslife.sk>, <http://www.pokoj.sk>,

<http://www.tatry-sympatia.sk>

Zamestnávateľi zaniká účasť na doplnkovom dôchodovom poistení vypovedaním zamestnávateľskej zmlouvy a to po dohode s príslušným odborovým orgánom alebo právomocnými zástupcami zamestnancov, zánikom DD poisťovny a odstúpením od zamestnávateľskej zmlouvy (dôvodom pro odstúpenie môže byť neschopnosť platiť príspevky po dobu 6 mesiacov alebo podanie návrhu na konkurz či vyrovnanie).

Poistenému zaniká účasť:¹²

- ✓ dohodou s DD poisťovňou
- ✓ vypovedaním zamestnávateľskej alebo poisťovnej zmlouvy
- ✓ zánikom účasti zamestnávateľa na doplnkovom dôchodovom poistení
- ✓ skončením zamestnania alebo samostatnej výdělečné činnosti (má-li nový zamestnávateľ uzavretou zamestnávateľskou zmlouvou se stejnou DD poisťovňou, môže poistený pri splnení podmínek stanovených penzijním plánem v poistení pokračovať)
- ✓ zánikom DD poisťovny
- ✓ smrťou

¹² zákon č. 409/2000 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom poistení zamestnancov a o zmene doplnení niektorých zákonov

V případě, že pojištěný již pobírá dávky, zaniká jeho účast vyplacením odstupného, jednorázového vyrovnání nebo posledního důchodu, zánikem DD pojišťovny nebo smrtí.

3.6 Statut, penzijní plán, finanční a dlouhodobý finanční plán

Doplňkové důchodové pojištění je postaveno na bázi příspěvkově definovaných penzijních plánů. Výše dávky závisí na výši nashromážděných prostředků, na kterou se váže určitá potřebná doba účasti, a na podílu pojištěného na výnosech z hospodaření pojišťovny. U doplňkového starobního důchodu (podmínky nároku na tento důchod musí podle zákona penzijní plán vždy upravovat) navíc na věku, od kterého se důchod poskytuje. Zákon stanovuje povinné náležitosti penzijního plánu, ke kterým patří např. druhy dávek a podmínky nároku na ně, způsob výpočtu a výplaty dávek, způsob určení výše příspěvku zaměstnavatele a pojištěnce, způsob placení příspěvků a sankce při opožděné platbě, zásady, podle kterých se pojištěnec a příjemce dávky podílí na výnosech z hospodaření pojišťovny aj. Penzijní plán je součástí zaměstnavatelské, zaměstnanecké a pojistné smlouvy a jeho změny musí být schváleny MPSVaR.

Náležitosti statutu, které zákon taxativně vymezuje, se týkají obchodní činnosti DD pojišťovny, jejích orgánů, zásad hospodaření a vztahu k depozitáři. Jeho změny schvaluje MPSVaR po dohodě s ministerstvem financí.

Zákon dále ukládá DD pojišťovně vypracovávat finanční plán (na 1 rok) a dlouhodobý finanční plán (na 5 let), které předkládá orgánům státního dozoru. Tyto dokumenty obsahují její příjmy, výdaje, zaměření, způsob a použití peněžních prostředků a výši rezervního fondu.

3.7 Doplňková důchodová pojišťovna

DD pojišťovna je právnická osoba, kterou může založit zaměstnavatel nebo odborová organizace mající sídlo na území Slovenské republiky. Název pojišťovny musí obsahovat označení “dodatková důchodová pojišťovna“. K založení DD pojišťovny je potřeba povolení, o jehož udělení rozhoduje vláda na návrh MPSVaR a ministerstva financí. Náležitosti žádosti

o povolení vymezuje zákon a patří k nim mimo jiné doklad o tom, že zřizovatel zaměstnává aspoň 100 000 zaměstnanců (v případě, že zaměstnává méně nebo je zřizovatelem odborová organizace, musí předložit smlouvu o budoucí zaměstnavatelské smlouvě, kterou dokáže, že počet zaměstnanců zřizovatele a zaměstnavatele, se kterým se smlouva uzavírá, dosáhne minimálně 100 000). Je-li pojišťovna založena zaměstnavatelem, je tento zaměstnavatel povinen s ní uzavřít zaměstnavatelskou smlouvu. Minimální výše základního kapitálu činí 30 mil. Sk a zřizovatel musí předložit doklad o původu těchto peněz.

Po získání povolení o provozování doplňkového důchodového pojištění, které se uděluje na dobu určitou, je pojišťovna MPSVaR zapsána do registru doplňkových důchodových pojišťoven. Výkon dodatkového důchodového pojištění se řídí penzijním plánem, zaměstnavatelskou, zaměstnaneckou a pojistnou smlouvou.

Činnost DD pojišťovny podléhá státnímu doзору, který vykonává MPSVaR (kontroluje dodržování zákonů, penzijního plánu a statutu, hospodaření pojišťovny, zabezpečení ochrany práv pojištěných a nároky příjemců dávek) a ministerstvo financí (provádí dozor nad činností depozitáře, plněním finančního a dlouhodobého finančního plánu a nad dodržováním podmínek na umístění peněžních prostředků) v každé DD pojišťovně minimálně dvakrát do roka. Mimoto podléhá investování DD pojišťoven kontrole ze strany depozitáře.

DD pojišťovna uzavírá smlouvu s bankou, která vykonává funkci depozitáře a přes jeden běžný účet provádí veškeré platby a převody peněžních prostředků. U depozitáře je povinna uložit veškeré listinné cenné papíry.

DD pojišťovna zaniká dnem výmazu z registru, kterému předchází zrušení. DD pojišťovna může být zrušena rozhodnutím správní rady o

- a) sloučení s jinou DD pojišťovnou, přičemž závazky, majetek, práva pojištěných a nároky příjemců dávek přechází na DD pojišťovnu, se kterou se sloučila
- b) splynutím či rozdělením dvou nebo více pojišťoven. Na nově vzniklé/vzniklou DD pojišťovny/pojišťovnu přechází závazky, majetek, práva pojištěných a nároky příjemců dávek.

(v obou případech zrušení schvaluje MPSVaR po dohodě s ministerstvem financí)

- c) zrušení z jiných důvodů

a rozhodnutím MPSVaR, při kterém dochází, stejně jako u písmena c) k uspokojení práv pojištěných a nároků příjemců dávek formou jednorázového vyrovnání nebo odstupného, nedohodnou-li se s DD pojišťovnou jinak.

Tabulka 13 – Základní informace o DD pojišťovnách

	Registrace	Depozitář	Zřizovatel
Stabilita	5.12.1997	Slovenská spořitelna, a.s.	VSŽ Holding, a.s., Železiarne Podbrezová, a.s., OFZ Istebné, a.s., Kovohuty Krompachy, a.s., Železnice Slovenskej republiky, DMD Holding, a.s., ZSNP Žiar nad Hronom, a.s.
CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS	20.4.1999	ČSOB, a.s.	Vzájomná životná poisťovna, a.s., Združenie pro doplnkové dôchodkové poistenie Prievidza
Pokoj	26.1.1998	Tatra banka, a.s.	Slovnaft, a.s., Doprastav, a.s.
TATRY-SYMPATIA	9.4.1997	VÚB a.s.	Slovenský plynárenský priemysl š.p., Finech a.s., Všeobecná sociálna poisťovna Tatry

Pramen: <http://www.stabilita.sk>, <http://www.cslife.sk>, <http://www.pokoj.sk>,
<http://www.tatry-sympatia.sk>

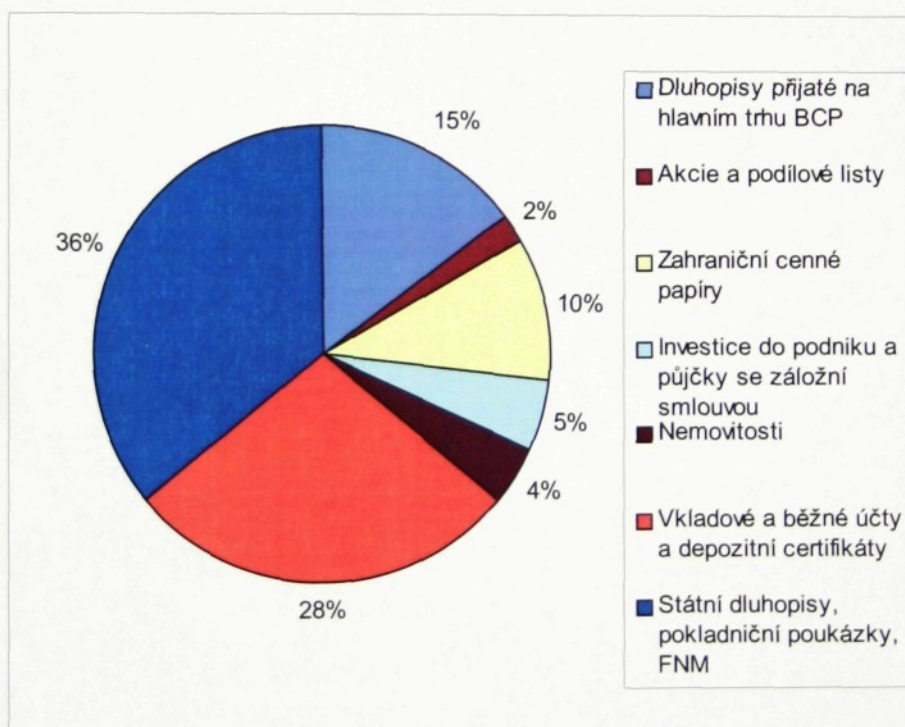
Kromě shora uvedených DD pojišťoven vstoupila v roce 2003 na trh nová ING doplňková důchodová pojišťovna, které vláda udělila 30.9.2003 povolení a od března tohoto roku začala prodávat své produkty.

3.8 Hospodaření doplňkové důchodové pojišťovny

DD pojišťovna musí hospodařit tak, aby neohrozila práva pojištěných a nároky příjemců dávek. DD pojišťovny využívají při investování klasické nástroje peněžního trhu podle zákonem stanovených pravidel investování a rozložení do více oblastí a pouze v určených limitech tak, aby se naplnil účel doplňkového důchodového pojištění získat doplňkový příjem

k důchodu poskytovanému ze Sociální pojišťovny. Takto striktně upravená investiční strategie v DD pojišťovnách přináší bezpečné a trvalé zhodnocení peněžních prostředků. Zákon také omezuje pojišťovně nutnou výši měsíčního zůstatku peněžních prostředků ve výši tříměsíční výplaty přiznaných dávek, které budou přiznané v následujících třech měsících, a maximální výši nákladů, kromě prvních dvou let činnosti, kdy o jejich výši rozhoduje správní rada. V dalších letech nesmí náklady překročit 6 % a po uplynutí 5 let 3 % z jejich příjmů. V případě, že tento limit nestačí na úhradu nákladů, DD pojišťovna použije prostředky z účelového vkladu nebo musí čerpat bankovní úvěr, jehož splácení však zatěžuje její výdaje v budoucnu.

Graf 5 – Investiční portfolio DD pojišťoven k 31.12.2001

Pramen: MPSVaR, Odbor štátneho dozoru a doplnkového dôchodového poistenia, Informácia o vývoji a stave doplnkového dôchodkového poistenia na Slovensku od vzniku poisťovní do 31.3.2002, Bratislava, 2002

DD pojišťovna je jako nezisková organizace povinna rozdělit hospodářský výsledek na tvorbu rezervního fondu (2,5 %) a ve prospěch pojištěných a příjemců dávek. Rezervní fond a omezené možnosti investování by měly přispět k stabilitě pojišťovny a k dlouhodobé schopnosti zabezpečit práva účastníků pojištění.

3.9 Nároky z doplňkového důchodového pojištění

Účastníci mohou získat tyto dávky:

- a) doplňkový starobní důchod – nárok na něj vzniká po dosažení minimálně 50 let a splnění potřebného času placení příspěvků stanoveného penzijním plánem (všechny DD pojišťovny mají shodně 12 měsíců), který nesmí být ze zákona delší než 5 let. Pojištěný si může zvolit, jestli mu bude důchod vyplácen doživotně nebo po předem stanovenou dobu.
 - b) výsluhový důchod – náleží pojištěným, kteří vykonávali po dobu určenou penzijním plánem rizikovou nebo zdraví škodlivou práci (kategorie 3 a 4) a platili příspěvky minimálně 12 měsíců. Mohou ho získat i pojištění, kteří se tak dohodli ve smlouvě s pojišťovnou nebo to za ně dohodl zaměstnavatel v zaměstnavatelské smlouvě. Lze si zvolit podíl ze sumy peněžních prostředků vedených na individuálním účtu, ze kterého se má důchod vyplácet, maximálně však 50 %. Důchod je vyplácen doživotně i po dobu určitou.
 - c) doplňkový invalidní důchod – přiznává se pojištěnému, který platil příspěvky nejméně 1 rok, vznikl mu nárok na invalidní důchod podle platných předpisů o sociálním zabezpečení a splnil podmínky určených penzijním plánem. Důchod je vyplácen buď po dobu trvání invalidního důchodu přiznaného státem nebo i po jeho zániku.
- U všech těchto tří dávek je většinou možné požádat o zvýšenou první dávku až do výše 30 % sumy peněžních prostředků vedených na individuálním účtu.
- d) pozůstalostní důchod – pojištěný má právo v zaměstnanecké/pojistné smlouvě určit osobu/osoby, kterým bude v případě jeho smrti vyplácen pozůstalostní důchod. Tato osoba/osoby mají nárok na tento důchod v případě, že zemřelý splnil podmínky nároku na doplňkový starobní, výsluhový nebo doplňkový invalidní důchod.
 - e) jednorázové vyrovnání – pojištěný nebo pozůstalý po pojištěném, kterému vznikl nárok na doplňkový důchod, má nárok na celý zůstatek na individuálním účtu

v případě skončení trvalého pobytu na území Slovenské republiky, v případě zániku pojišťovny, ztráty zaměstnání z organizačních důvodů, pokud by měsíční výše doplňkového důchodu byla menší než 100 Sk a v dalších případech stanovených v penzijním plánu

- f) odstupné – patří pojištěnému nebo pozůstalému po tomto pojištěném, kterému zanikla účast na doplňkovém důchodovém pojištění a nevznikl nárok na doplňkový důchod z důvodu nesplnění potřebného času placení příspěvků. Výše odstupného je určena jako souhrn příspěvků placených pojištěným zhodnocených o výnosy pojišťovny. Nezapočítávají se do nich tedy příspěvky zaměstnavatele a jim odpovídající výnosy.

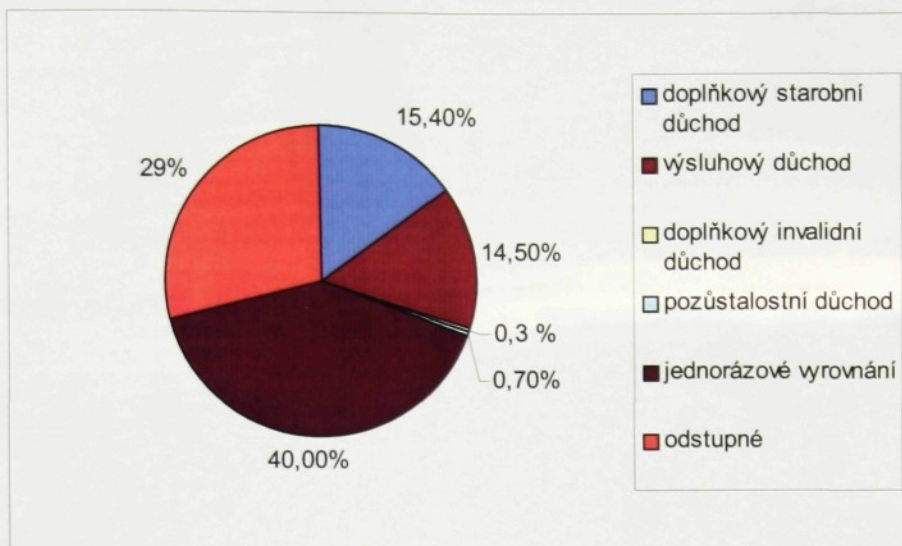
Zemře-li pojištěný, kterému nevznikl nárok na pozůstalostní důchod nebo odstupné, stává se zůstatek na jeho účtu předmětem dědického řízení.

Nejčastěji poskytovanou dávkou je jednorázové vyrovnání. Z dlouhodobě vyplácených dávek je nejčastěji přiznáván doplňkový starobní důchod na dobu určitou a výsluhový důchod. Pojištění v převážné většině nevyužívají možnost pobírat doplňkový starobní důchod od zákonem a dávkovým plánem povoleného věku 50 let, ale žádají o tento druh dávky až v čase skutečného odchodu do důchodu. I po relativně krátkém čase už tento druh dávky nabyl smysluplný charakter a její průměrná výše k 31.12.2001 dosáhla sumy 1 084 Sk měsíčně.¹³

K 31.12.2002 vyplatily DD pojišťovny na dávkách 879,6 mil. Sk. (Stabilita 171,8 mil. Sk, CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS 80,4 mil. Sk, Pokoj 34,7 mil. Sk, Tatry-Sympatia 592,7 mil. Sk)

¹³ MPSVaR, Odbor štátneho dozoru a doplnkového dôchodového poistenia, Informácia o vývoji a stave doplnkového dôchodkového poistenia na Slovensku od vzniku poisťovní do 31.3.2002, Bratislava, 2002

Graf 6 – Dávky doplňkového důchodového pojištění k 31.12.2001

Pramen: MPSVaR, Odbor štátneho dozoru a doplnkového dôchodového poistenia, Informácia o vývoji a stave doplnkového dôchodkového poistenia na Slovensku od vzniku poisťovní do 31.3.2002, Bratislava, 2002

3.10 Porovnání penzijní připojištění a doplňkového důchodového pojištění

Při vzájemném srovnání těchto dvou produktů lze nalézt mnoho společných i odlišných skutečností. Oba by měly být možnostmi pro občany, jak si zajistit doplňkový zdroj příjmů po odchodu do starobního důchodu. Zapojení v České republice a tím tedy i všeobecné povědomí občanů o tom, že se v budoucnu nebudou moci spolehnout pouze na penzi poskytnutou státem, je oproti Slovensku výrazně větší. K 31.12.2002 bylo v penzijním připojištění přes 2 600 000 účastníků (asi polovina ekonomicky aktivního obyvatelstva), zatímco v doplňkovém důchodovém pojištění pouze 585 000, což odpovídá pětině ekonomicky aktivního obyvatelstva. Dilem to může být způsobeno kratší existencí doplňkového důchodového pojištění, kdy první DD pojišťovna zahájila činnost v dubnu 1997, přičemž v České republice v té době existovaly některé penzijní fondy již 3 roky. Větší význam bych přikládala tomu, že penzijní připojištění je pro české občany daleko lákavější díky existenci státního příspěvku. Tento typ státní podpory je pro ně daleko srozumitelnější a čitelnější, než

daňové výhody a stal se největším motivem pro vstup nových účastníků, zejména po novele, která jej zvýšila o 25 %. Daňové zvýhodnění v penzijním připojištění se od výhod v doplňkovém důchodovém pojištění liší. Český účastník si musí pro možnost odpočtu 12 000 Kč ročně spořit minimálně 500 Kč měsíčně, na Slovensku není dolní hranice příspěvku pro odpočet stanovena a daňový základ lze snížit až o 24 000 Sk ročně. Od 1. ledna tohoto roku však musí účastníci doplňkového důchodového pojištění platit daň z příspěvku zaměstnavatele, kterou v České republice platí zaměstnanec až od okamžiku, kdy příspěvek zaměstnavatele překročí 5 % jeho vyměřovacího základu. V neposlední řadě se na nízkém zapojení podepsaly i minimální reklamní aktivity DD pojišťoven. Důvodem je zákonem stanovený limit výše správních nákladů.

Zaměstnavatelsko-zaměstnanecký princip (tj. účast zaměstnance je provázána s účastí jeho zaměstnavatele, který na jeho osobní účet přispívá na základě zaměstnavatelské smlouvy podepsané s příslušnou DD pojišťovnou), který asi nejvíce odlišuje doplňkové důchodové pojištění od penzijního připojištění, přináší odlišnosti v tom, že DD pojišťovnu zakládá zaměstnavatel nebo odborová organizace, penzijní fond může být založen jakoukoliv fyzickou nebo právnickou osobou, přičemž minimální výše základního kapitálu je v České republice 50 mil. Kč a na Slovensku 30 mil. Sk. Z tohoto principu vychází i odlišné vymezení účastníka, možnosti zániku jeho účasti a existence čekací doby a tří typů smluv v doplňkovém důchodovém pojištění. Přestože je všeobecně uváděno, že doplňkové důchodové pojištění je stejně jako penzijní připojištění dobrovolné, pro zaměstnavatele zaměstnávající osoby vykonávající rizikové povolání je účast povinná se zákonem stanovenou minimální výší jeho příspěvku.

Co se týká placení příspěvků, není mezi oběma produkty výraznější rozdíl. Oba produkty umožňují přerušit placení příspěvku a měnit jeho výši. Zákon o penzijním připojištění ale stanovuje jeho minimální výši. Občanů Slovenské republiky zapojených do doplňkového důchodového pojištění je sice méně, zato výše jejich příspěvku je výrazně vyšší a mají tudíž možnost si za kratší dobu naspořit více a získávat tedy takový doplňkový důchod, který již bude výrazným přispěním do rodinného nebo osobního rozpočtu.

Druhy dávek, které doplňkové důchodové pojištění a penzijní připojištění poskytují jsou stejné, výrazně se však liší podmínky na jejich nárok, které jsou v České republice mnohem přísnější.

Tabulka 14 – Podmínky nároku na jednotlivé dávky

	Česká republika	Slovenská republika
Starobní důchod (penze)	dosažení min. 60 let placení příspěvků min. 60 měsíců	dosažení min. 50 let placení příspěvků 12 měsíců
Výsluhový důchod (penze)	placení příspěvků 180 měsíců	placení příspěvků 12 měsíců
Invalidní důchod (penze)	placení příspěvků min. 36 měsíců přiznání invalidního důchodu z důchodového pojištění	placení příspěvků 12 měsíců přiznání invalidního důchodu z důchodového pojištění
Pozůstalostní důchod (penze)	úmrtí účastníka placení příspěvků min. 36 měsíců	úmrtí účastníka, který splnil nárok na doplňkový starobní, invalidní nebo výsluhový důchod

V České republice mohou být penze podle nových penzijních plánů vypláceny pouze na dobu určitou, na Slovensku lze důchod získat na dobu určitou, neurčitou a DD pojišťovna Tatry-Sympatia umožňuje výplatu doplňkového starobního, výsluhového a pozůstalostního důchodu i jednorázově, je-li základ pro výpočet výšky výplat dávky menší než šestnásobek minimální mzdy. Podmínky v penzijním připojištění podle mého názoru více přispívají k dlouhodobé účasti v systému a tím i k plnění jeho účelu, ke kterému byl zaveden. Za jeden rok placení příspěvků, po kterém si již účastník může zažádat o důchod, si slovenský občan nemůže naspořit dostatečně velkou sumu peněžních prostředků, která by mu zaručila výplatu přiměřeně vysokého důchodu.

Dalšími odlišnostmi jsou:

- ✓ způsob rozdělení zisku
- ✓ možnost účasti třetí osoby, kterou může v doplňkovém důchodovém pojištění být pouze zaměstnavatel
- ✓ povinnost DD pojišťoven vytvářet finanční a dlouhodobý finanční plán, ke kterému není v penzijním připojištění ekvivalent
- ✓ možnosti účasti, která není na Slovensku dovolena určitému okruhu osob
- ✓ výše výnosů, která se připisuje na účet účastníků a která je na Slovensku vyšší

- ✓ instituce vykonávající státní dozor: v České republice ministerstvo financí a Komise pro cenné papíry, na Slovensku MPSVaR a ministerstvo financí
- ✓ počet subjektů nabízejících dané produkty: penzijních fondů je v současnosti 12, DD pojišťoven 5
- ✓ zdanění při výplatě dávek: v doplňkovém důchodovém pojištění jsou všechny dávky zdaňovány shodně, v penzijním připojištění jsou odlišně zdaňovány penze, jednorázové vyrovnání i odbytné
- ✓ společné utváření, spravování a financování systému doplňkového důchodového pojištění zaměstnavateli, pojištěnými a příjemci dávek, kteří se prostřednictvím členství ve správní a dozorčí radě podílejí na řízení doplňkového důchodového pojištění

Ke shodným skutečnostem patří kromě již uvedených:

- ✓ omezené možnosti investování, které přispívají k bezpečnosti systému
- ✓ příspěvkově definované penzijní plány
- ✓ nejčastěji vyplácenou dávkou je jednorázové vyrovnání
- ✓ povinnost penzijních fondů a DD pojišťoven informovat účastníky o výši jejich peněžních prostředků na individuálním účtu a sjednat nárok na starobní penzi
- ✓ existence depozitáře
- ✓ členství penzijních fondů v Asociaci penzijních fondů České republiky a DD pojišťoven v Asociácii doplnkových dôchodkových poisťoven

4. PŘEDPOKLÁDANÝ VÝVOJ TRHU PENZIJNÍHO PŘIPOJIŠTĚNÍ SE STÁTNÍM PŘÍSPĚVKEM

4.1 Možnosti vývoje

V současné době se objevuje názor, že po deseti letech existence penzijního připojištění se jeho vývoj pozastavil, že trh je již nasycen. To znamená, že počet osob do systému přicházejících se rovná počtu osob odcházejících, resp. těm, kteří začnou pobírat některou z dávek.

S použitím statistických metod se pokusím vypočítat, jak by se v budoucích letech, pokud by se současné podmínky neměnily, vyvíjel počet účastníků, výše jejich příspěvků a průměrného příspěvku. Zejména poslední zmiňovaný ukazatel je stále považován za nepřiměřeně nízký. Jak již bylo zmíněno, při průměrné měsíční výši 354 Kč (odpovídající roku 2002) si účastník za průměrnou dobu nenaspoří tak velkou sumu peněžních prostředků, která by mu zaručila dostatečně vysokou penzi. Navíc ani nemůže uplatnit daňové zvýhodnění. Řešením pro navýšení průměrného příspěvku by mohla být změna v systému připisování státního příspěvku. Ten je dnes konstruován tak, že s rostoucí výší příspěvku účastníka se snižuje absolutní částka připisovaného státního příspěvku. Tím pádem nejsou účastníci nijak motivováni, aby přispívali vyšší částky. Existuje zde sice od příspěvku 500 Kč měsíčně možnost daňových odpisů, ta ale není pro účastníky tak čitelná a srozumitelná, jako státní příspěvek. Potom zejména nižší příjmové skupiny budou preferovat získání 50 Kč od státu za 100 korunový příspěvek, než 150 Kč za příspěvek 500 Kč měsíčně. Pokud by se mechanismus připisování státního příspěvku změnil, mohlo by to vést, při současně probíhající kvalitní podpoře reklamních kampaní penzijních fondů, k růstu průměrného příspěvku účastníka a tedy i k nárůstu výše později vyplacených penzí. Současný stav české ekonomiky v době reformy veřejných financí a všeobecného šetření státních peněz by asi nebyl nakloněn výraznému zvýšení plateb státních příspěvků. Proto by měl být nový systém nastaven tak, aby se absolutní výše peněžních prostředků vyplacených ze státní pokladny změnila možná co nejméně.

Změna v možnosti uplatňovat daňové odpisy by mohla také nalákat nové účastníky. V současné době si může daňový základ snížit o příspěvky na penzijní připojištění pouze ten, kdo přispívá více než 500 Kč měsíčně. Pokud by byl tento limit zrušen (a na Slovensku tomu

tak je) a daně by si mohl snížit každý účastník, vedlo by to nejen k růstu počtu účastníků, ale možná i k nárůstu jejich příspěvku. Stát by tím sice přišel o značnou část peněz, kterou by vlastně díky tomu na daních nevybral. Ale na druhou stranu, pokud by to vedlo k tomu, že velká část obyvatel by měla zajištěn alespoň nějaký doplňkový zdroj příjmu na stáří, byl by to podle mého názoru úspěch. Jelikož vláda stále odkládá provedení nutné penzijní reformy, nemuseli by se lidé odchodu do starobního důchodu tolik obávat.

Nízké zapojení mladých lidí v penzijním připojištění je dalším negativním rysem tohoto produktu. Každý rok se sice průměrný věk účastníků snižuje, avšak velmi pomalu. Mladí lidé, kteří nemají peněz nazbyt, by si měli uvědomit, že budu-li si ukládat 100 Kč měsíčně, získají od státu 50 Kč a navíc se jim připíší výnosy z hospodaření penzijního fondu. Takové zhodnocení nikde jinde nezískají a výdaj sta korun měsíčně unese každý osobní nebo rodinný rozpočet. V průběhu let, až se jejich finanční situace vylepší, mohou výši svého příspěvku zvýšit a využít také možnosti příspěvku zaměstnavatele. V tomto období bych doporučila doplnit penzijní připojištění nějakým dalším typem pojištěním, např. soukromým důchodovým pojištěním nebo smíšeným životním pojištěním. Důvodem je, že spolu s růstem věku dané osoby se zvyšuje pravděpodobnost úmrtí. Pokud by došlo ke smrti účastníka, získají pozůstalé osoby z penzijního připojištění pozůstalostní penzi, jejíž výše je odvozena od souhrnu prostředků evidovaných na individuálním účtu. Naspořená částka není při nízkých vkladech nebo kratší době účasti nikterak vysoká. Oproti tomu důchod vyplácený z důchodového nebo životního pojištění se na výši zaplaceného pojistného nevztahuje a je tedy často vyšší, než pozůstalostní penze.

Zvýší-li se počet účastníků o obyvatele Evropské unie, kteří se mohou účastnit penzijního připojištění mají-li bydliště na území členského státu Evropské unie a účastní se důchodového pojištění nebo veřejného zdravotního pojištění v České republice, se ukáže až v následujících letech. Myslím si, že vzhledem k současným výhodám, které penzijní připojištění poskytuje, by to pro ně mohla být velmi atraktivní možnost uložení jejich peněz.

Co zcela určitě penzijní připojištění v následujících letech ovlivní, bude v souvislosti s vytvořením společného evropského trhu v oblasti penzijního pojištění přijetí Směrnice o penzijních fondech. Význam nové směrnice bude spočívat zejména v liberalizace přeshraničních aktivit penzijních fondů. Nadnárodní společnosti tak budou moci svým zaměstnancům v různých členských státech snáze nabízet stejný program penzijního pojištění.

Směrnice bude také obsahovat přísná pravidla opatrnosti a kontroly, avšak v souladu se zásadou subsidiarity práva Evropské unie ponechá státům volnost při rozhodnutí o roli tří pilířů důchodového systému.

Zapojení přes 2,6 mil. lidí do penzijního připojištění je uspokojivé, i přesto by však vláda neměla s reformou penzijního systému otálet. Dříve prosazovaný návrh počítající se založením zaměstnaneckých penzijních fondů narazil na nezáměr českých firem a nepodařilo se jej v parlamentu prosadit. Větší úspěch by mohlo mít řešení, po kterém sáhlo Maďarsko, Polsko a Slovensko, tedy možnost přesunout část povinných odvodů na důchodové pojištění do soukromého kapitálového pojištění, které by tak tvořilo druhý pilíř našeho systému. Jestli se tento návrh podaří vládě prosadit se teprve ukáže. Jisté ale je, že ať bude penzijní reforma provedena jakkoliv, penzijní připojištění si své postavení v rámci třetího pilíře udrží a penzijní fondy budou i nadále hrát významnou roli poskytovatelů zabezpečení na stáří.

4.2 Extrapolace časových řad

Všechny tři vybrané řady jsem nejprve popsala základními charakteristikami, kterými jsou:

1. **1. difference** ${}_1\Delta_t = y_t - y_{t-1}$ (o kolik jednotek klesla nebo vzrostla hodnota ukazatele)
2. **2. difference** ${}_2\Delta_t = {}_1\Delta_t - {}_1\Delta_{t-1}$ (o kolik jednotek vzrostla nebo klesla hodnota 1.diference)
3. **koeficient růstu** $k_t = \frac{y_t}{y_{t-1}}$ (kolikrát vzrostla nebo klesla hodnota ukazatele)
4. **tempo růstu** $T_{yt} = k_t * 100$ (procentní vyjádření koeficientu růstu)
5. **tempo přírůstku** $\delta_{yt} = T_{yt} - 100$ (o kolik % vzrostla nebo klesla hodnota ukazatele)
6. **průměrný absolutní přírůstek** $\bar{\Delta} = \frac{y_n - y_1}{n - 1}$ (o kolik jednotek za rok průměrně vzrostl nebo klesl ukazatel po celé sledované období)
7. **průměrný koeficient růstu** $\bar{k} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}}$ (o kolik % za rok průměrně vzrostl nebo klesl ukazatel po celé sledované období)

Poslední dva ukazatelé berou v úvahu pouze první a poslední hodnotu, neuvažují průběh celé časové řady, proto je jejich vypovídací schopnost nižší.

Pro lepší představu o průběhu časových řad jsem sestavila pro každý ukazatel spojnicový graf zachycující jeho vývoj v rámci sledovaného období.

Každou časovou řadu jsem poté vyrovnávala přímkou, parabolou a exponenciálou. Všechny následující výpočty týkající se časových řad jsem prováděla pomocí programu Statgraphics, verze 7.0. Nejsilnějším kritériem vhodnosti modelu, uváděné jako P-value, je hodnota F-testu. Tento test zkoumá, existuje-li lineární/kvadraticko-parabolická/exponenciální závislost na čase t . Čím je jeho hodnota blíží nule, tím je model vhodnější. Druhým kritériem je tzv. R-squared, který představuje pro model vystižený přímkou koeficient determinace a pro zbývající dva modely poměr determinace. Vyjadřuje z kolika procent lze proměnlivost hodnot závisle proměnné y_t vysvětlit při použití daného modelu vlivem nezávisle proměnné, neboli z kolika procent lze variabilitu ukazatele vysvětlit zvoleným modelem. Jelikož se s růstem složitosti funkce (počtu parametrů) zvyšuje, uvádím pro možnost porovnání nezkreslený tzv. adjusted R-squared. Čím více se jeho hodnota blíží jedničce, tím je daný model vhodnější. Posledním kritériem je M.S.E. (Mean Squared Error) neboli střední čtvercová chyba vyjadřující průměr absolutních hodnot reziduí. Platí, že čím je M.S.E. nižší, tím je model vhodnější.

Počátkem časových řad je rok 1995, protože v roce 1994 existovalo penzijní připojištění na trhu pouze tři čtvrtě roku, což je pro mé výpočty, kdy sleduji hodnoty v jednotlivých letech, nesrovnatelný časový údaj.

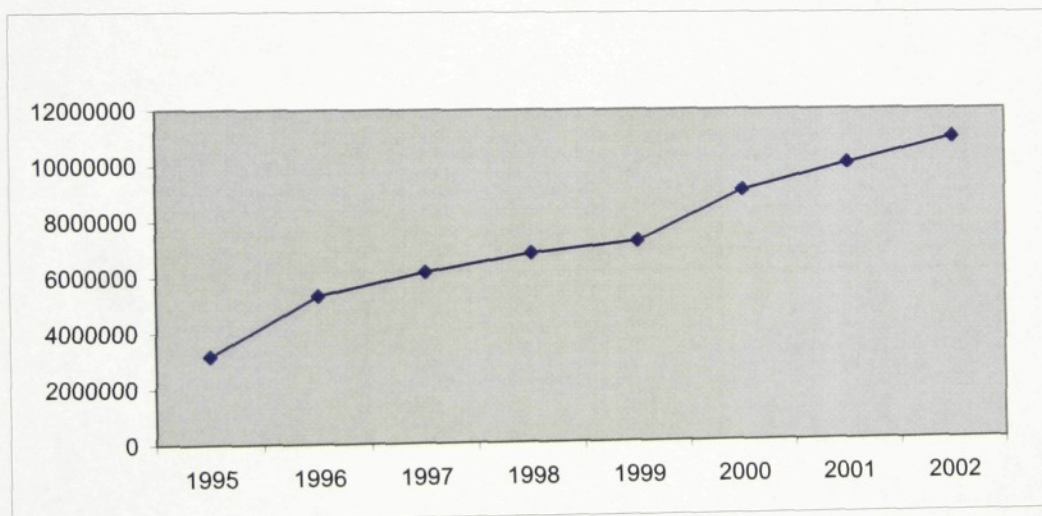
Určitým negativním faktorem, který má vliv na nižší vypovídací schopnosti modelů je určité délka časové řady. Horizont osmi let není dostatečně dlouhý na zjištění veškerých zákonitostí časových řad.

Tabulka 15 – Charakteristiky časové řady účastnického příspěvku (v tis. Kč)

	t	y _t	${}_1\Delta_t$	${}_2\Delta_t$	k _t	T _{yt}	δ_{yt}
1995	1	3 178 294	*	*	*	*	*
1996	2	5 331 719	2 153 425	*	1,678	167,754	67,754
1997	3	6 174 844	843 125	-1 310 300	1,158	115,813	15,813
1998	4	6 841 114	666 270	-176 855	1,108	110,790	10,790
1999	5	7 244 500	403 386	-262 884	1,059	105,897	5,896
2000	6	9 083 730	1 839 230	1 435 844	1,254	125,388	25,388
2001	7	10 039 815	956 085	-883 145	1,105	110,525	10,525
2002	8	10 957 034	917 219	-38 866	1,091	109,136	9,136

$$\bar{\Delta} = 1\,111\,248, \quad \bar{k} = 1,193$$

Graf 7 – Vývoj účastnického příspěvku (v tis. Kč)

Tabulka 16 – Kritéria vhodnosti modelu časové řady účastnického příspěvku

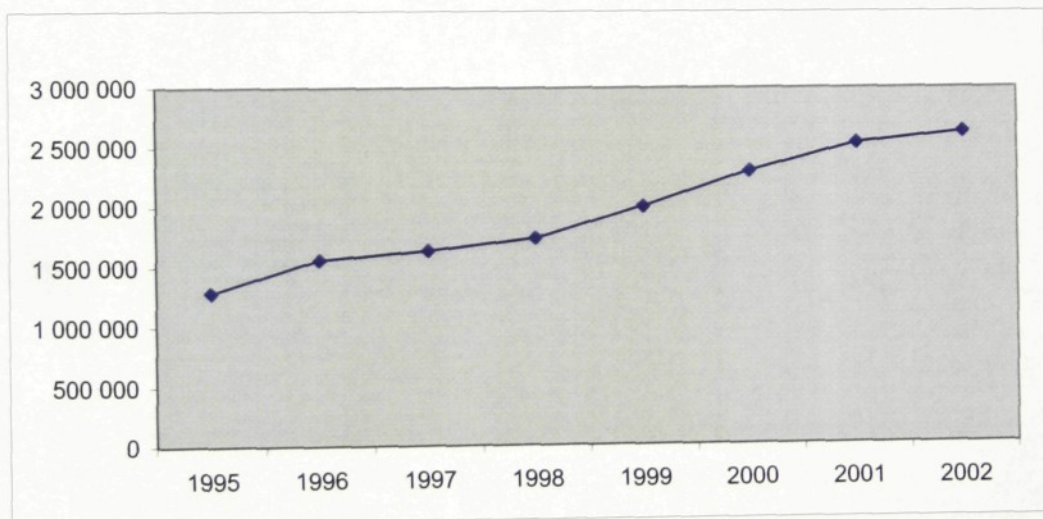
	přímka	parabola	exponenciála
rovnice	$T_t = 2,68916 \cdot 10^6 + 1,03716 \cdot 10^6 t$	$T_t = 2,52085 \cdot 10^6 + 1,13815 \cdot 10^6 t - 11220,7 t^2$	$T_t = e^{(15,0494 + 0,155276t)}$
P-value	0,00001	0,0001	0,00023
R-squared	0,9698	0,96443	0,8954
M.S.E.	$1,4991 \cdot 10^{11}$	$1,472 \cdot 10^{11}$	$3,61096 \cdot 10^{11}$

Tabulka 17 – Charakteristiky časové řady počtu účastníků

	t	y _t	${}_1\Delta_t$	${}_2\Delta_t$	k _t	T _{yt}	δ_{yt}
1995	1	1 290 126	*	*	*	*	*
1996	2	1 564 250	274 124	*	1,212	121,248	21,248
1997	3	1 637 584	73 334	-200 790	1,047	104,688	4,688
1998	4	1 740 143	102 559	29 225	1,063	106,263	6,263
1999	5	2 006 276	266 133	163 574	1,153	115,294	15,294
2000	6	2 298 340	292 064	25 931	1,146	114,558	14,557
2001	7	2 534 436	236 096	-55 968	1,103	110,273	10,272
2002	8	2 621 884	87 448	-148 648	1,035	103,450	3,450

$$\bar{\Delta} = 190\,251,1 \quad \bar{k} = 1,106$$

Graf 8 – Vývoj počtu účastníků

Tabulka 18 – Kritéria vhodnosti modelu časové řady počtu účastníků

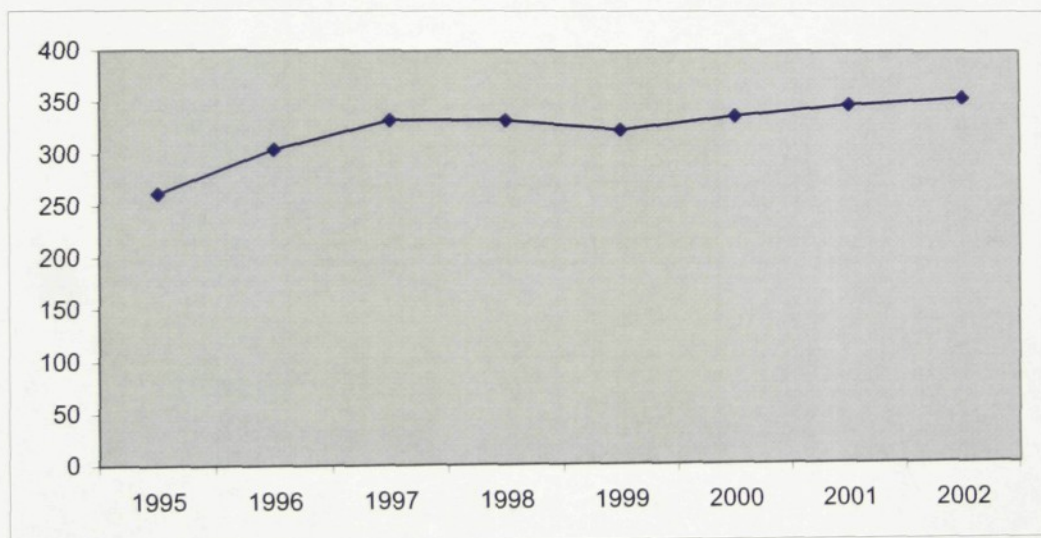
	přímka	parabola	exponenciála
rovnice	$T_t = 1,0819 \cdot 10^6 + 195496t$	$T_t = 1,16609 \cdot 10^6 + 144984t + 5612,43t^2$	$T_t = e^{(14,0047 + 0,10162t)}$
P-value	0,0000	0,0001	0,0000
R-squared	0,9736	0,9728	0,9750
M.S.E.	$4,640 \cdot 10^9$	$3,9785 \cdot 10^9$	$4,53296 \cdot 10^9$

Tabulka 19 – Charakteristiky časové řady průměrného příspěvku účastníků

	t	y_t	${}_1\Delta_t$	${}_2\Delta_t$	k_t	T_{yt}	δ_{yt}
1995	1	262	*	*	*	*	*
1996	2	305	43	*	1,164	116,412	16,412
1997	3	333	28	-15	1,092	109,180	9,180
1998	4	333	0	-28	1	100	0
1999	5	324	-9	-9	0,973	97,297	-2,703
2000	6	337	13	22	1,040	104,012	4,012
2001	7	348	11	-2	1,033	103,264	3,264
2002	8	354	6	-5	1,017	101,724	1,724

$$\bar{\Delta} = 13,14 \quad \bar{k} = 1,044$$

Graf 9 – Vývoj průměrného příspěvku účastníků

Tabulka 20 – Kritéria vhodnosti modelu časové řady průměrného příspěvku účastníků

	přímka	parabola	exponenciála
rovnice	$T_t = 278,321 + 10,2619t$	$T_t = 248,857 + 27,9405t - 1,96429t^2$	$T_t = e^{(5,62977 + 0,03303t)}$
P-value	0,0064	0,0096	0,00882
R-squared	0,6919	0,7812	0,65933
M.S.E.	198,390	117,363	214,391

Z předchozích tabulek vyplývá, že pro odhad budoucího vývoje účastnického příspěvku a průměrného příspěvku účastníků je nejvhodnějším modelem přímka. V obou dvou případech vychází hodnota nejsilnějšího kritéria (F-testu) pro přímku nejnižší. U časové řady počtu účastníků je hodnota F-testu shodná pro přímku a exponenciálu. Jelikož se hodnoty druhých dvou kritérií u obou modelů výrazně neliší a obecně se dává přednost co nejjednoduššímu modelu, použiji i v tomto případě jako model přímku. Myslím, že i průběh grafu tomu nasvědčuje.

Pokud by se tedy charakter časové řady ani ekonomický a legislativní stav českého pojistného trhu nezměnil, vypadaly by hodnoty sledovaných ukazatelů pro následující období takto:

Tabulka 21 – Hodnoty ukazatelů v následujících třech letech

	2003	2004	2005
Účastnický příspěvek (v tis. Kč)	12 023 600	13 060 800	14 097 900
Počet účastníků	3 841 360	3 036 860	3 232 350
Průměrný účastnický příspěvek	370,70	380,95	391,20

Všechny ukazatelé by tedy měly v následujících letech stále růst. Je ovšem nutno vzít v potaz, že se jedná čistě o statistický odhad, který nebere v úvahu ekonomické ani sociální aspekty.

Vzhledem k současné nasycenosti trhu penzijního připojištění předpokládám, že nebudou-li mít lidé nějaký další, nový, motiv na to, aby vstupovali do penzijního připojištění a aby současně zvyšovali výši svých příspěvků, bude docházet k mírnějšímu nárůstu, než jaký ze statistického šetření vyplývá.

Závěr

Penzijní připojištění se státním příspěvkem vzniklo s cílem zajistit občanům vylepšení své finanční situace v důchodovém věku. Od stokorunového měsíčního příspěvku získávají státní příspěvek placený ze státního rozpočtu, při vkladu převyšujícím pět set korun měsíčně mohou využít daňového zvýhodnění. Příspěvek na penzijní připojištění si mohou z daní odečíst nejen zaměstnanci, ale i zaměstnavatelé, pro které to je finančně výhodnější, než o stejnou částku zvýšit zaměstnanci mzdu. Počet zaměstnavatelů přispívajících na penzijní připojištění se nadále zvyšuje a v roce 2002 činil podíl účastníků, kterým přispíval zaměstnavatel, bezmála 25 %.

Těmito dvěma prostředky (státním příspěvkem a daňovým zvýhodněním) a přísným dozorem ministerstva financí a Komise pro cenné papíry se stát snaží nalákat do systému co nejvíce občanů. Od vzniku penzijního připojištění v roce 1994 jejich počet neustále rostl a v současné době přesahuje 2,6 mil. Největší zásluhu na tomto trendu měla novela z roku 1999, která v období stagnace zájmu zvýšila atraktivitu penzijního připojištění zavedením již zmíněných daňových úlev a navýšením státního příspěvku. Novela z tohoto roku umožnila v rámci vstupu České republiky do Evropské unie účast na penzijním připojištění i občanům členských států Evropské unie, kteří splňují zákonem stanovené podmínky.

Smlouvu o penzijním připojištění mohou občané uzavřít pouze u penzijních fondů, což jsou akciové společnosti, které k provozování penzijního připojištění potřebují povolení orgánů státního dozoru, a jejichž činnost je stanovena zákonem o penzijním připojištění. Ten mimo jiné vymezuje dva základní dokumenty: penzijní plán a status a v rámci zabezpečení vložených příspěvků určuje, kam mohou být prostředky fondů umístěny. Z tohoto důvodu je investování penzijních fondů velmi konzervativní, nevynášející příliš vysoké výnosy, ale, a to je pro účastníky nejdůležitější, je velmi bezpečné. Nemůže tedy nastat situace, která se objevila minulý rok díky propadu světových akciových trhů v západní Evropě, zejména ve Velké Británii, a dále ve Spojených státech amerických. Z důvodu vysokého nadpolovičního podílu aktiv v akciích a tzv. dávkově definovaného systému se tamější zaměstnanecké penzijní fondy dostaly do velkých finančních problémů.

Penzijní fondy mohou ze zákona poskytovat penzi (starobní, výsluhovou, invalidní a pozůstalostní), jednorázové vyrovnání a odbytné. I přes snahu státu a penzijních fondů je stále

Seznam použité literatury

Knižní publikace

Koláček, Antonín a kolektiv: Průvodce penzijním připojištěním v České republice. PROFESS, Praha, 1995

Vašková, Daniela: Průvodce penzijními fondy a penzijním připojištěním. COMPAS, Praha, 1995

Příb, Jan, Voříšek, Vladimír a kolektiv: Důchodové pojištění v České republice. ANAG, Olomouc, 1999

Cipra, Tomáš: Pojistná matematika teorie a praxe. EKOPRESS, Praha, 1999

Ducháčková, Eva: Pojišťovnictví a pojištění. VŠE, Praha, 2000

Cipra, Tomáš: Penzijní pojištění a jeho výpočetní aspekty. HZ Editio Praha, Praha, 1996

Šulc, Jaroslav, Illetško, Petr: Penzijní připojištění. Grada Publishing, Praha, 2000

Kolektiv autorů: Aktuální otázky pojišťovnictví a penzijních fondů. Technická univerzita v Liberci, Liberec, 2000

Hindls, Richard, Kaňoková, Jara, Novák, Ilja: Metody statistické analýzy pro ekonomy. Management Press, Praha, 1997

Asociace penzijních fondů České republiky: Penzijní připojištění se státním příspěvkem 1994 – 2001., Praha, 2002

MF, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, Státní dozor v pojišťovnictví, Výroční zpráva za rok 2002

MF, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, Státní dozor v pojišťovnictví, Výroční zpráva za rok 2001

MF, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, Státní dozor v pojišťovnictví, Výroční zpráva za rok 2000

Právní předpisy

zákon č. 36/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením

zákon č.409/2000 Z.z. o doplnkovom dôchodkovom poistení zamestnancov a o zmene doplnení niektorých zákonov

Články z periodik a odborných časopisů

Rysková, Světlana: Ekonom č. 43, 2003, Bojují o druhý pilíř, str. 37

Šimčák, P: Ekonom č. 44, 2000, Penzijní fondy na krátkou trať, str. 74

Petřek, Lubomír: Ekonom č. 13, 2000, Penzijní připojištění – zájem státu nebo občana? str. 40

Illetško, Petr: Ekonom č. 48, 2000, Píše se nová kapitola penzijní reformy? str. 2

Nesnídal, Jiří: Ekonom č. 47, 1999, příloha – Zákon o penzijním připojištění po novele

Rysková, Světlana: Ekonom č. 20, 2000, Kolik vynese penzijní připojištění, str. 64

Ekonom č. 10, 2004, Za stejně peněz více muziky? str. 59

Ekonom č. 49, 2003, Reforma penzí? Čím dřív, tím lépe., str. 17

Lidové noviny, 27.10.2003, Zaříd'te si pohodlný důchod, str. 17

Ekonom č. 22, 2002, příloha – Ročenka finančního a kapitálového trhu v České republice

2001, článek: Dynamický růst penzijního připojištění, str. 39

Ekonom č. 22, 2002, příloha – Ročenka finančního a kapitálového trhu v České republice

2001, článek: Penzijní fondy obsluhují čtvrtinu populace, str. 42

Internetové odkazy

<http://www.finance.cz>

<http://www.apfcr.cz>

<http://www.mrcr.cz>

<http://www.mpsv.cz>

<http://www.sme.sk>

<http://www.employment.gov.sk>

<http://www.stabilita.sk>

<http://www.cslife.sk>

<http://www.pokoj.sk>

<http://www.tatry-sympatia.sk>

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Efektivita platby příspěvku na penzijní připojištění zaměstnavatelem v porovnání s přímým navýšením mzdy	str. 16
Tabulka 2 – Daňová úleva pro měsíční příspěvek 1 000 Kč.....	str. 17
Tabulka 3 – Daňová úleva pro měsíční příspěvek 1 500 Kč.....	str. 17
Tabulka 4 – Porovnání výhodnosti jednorázového vyrovnání oproti penzi.....	str. 26
Tabulka 5 – Relace starobního důchodu a mzdy.....	str. 27
Tabulka 6 – Růst podílu penzijních výdajů na HDP	str. 28
Tabulka 7 – Struktura akcionářů penzijních fondů	str. 36
Tabulka 8 – Daňové zvýhodnění a příspěvky zaměstnavatele.....	str. 39
Tabulka 9 – Vývoj plateb do penzijního připojištění	str. 41
Tabulka 10 – Vývoj počtu pojištěných	str. 46
Tabulka 11 – Vývoj zhodnocení majetku pojištěných	str. 47
Tabulka 12 – Vývoj počtu zaměstnavatelských smluv	str. 49
Tabulka 13 – Základní informace o DD pojišťovnách.....	str. 52
Tabulka 14 – Podmínky nároku na jednotlivé dávky.....	str. 58
Tabulka 15 – Charakteristiky časové řady účastnického příspěvku	str. 64
Tabulka 16 – Kritéria vhodnosti modelu časové řady účastnického příspěvku	str. 64
Tabulka 17 – Charakteristiky časové řady počtu účastníků.....	str. 65
Tabulka 18 – Kritéria vhodnosti modelu časové řady počtu účastníků	str. 65
Tabulka 19 – Charakteristiky časové řady průměrného příspěvku účastníků.....	str. 66
Tabulka 20 – Kritéria vhodnosti modelu časové řady průměrného příspěvku účastníků .	str. 66
Tabulka 21 – Hodnoty ukazatelů v následujících třech letech.....	str. 67

Seznam grafů

Graf 1 – Vývoj počtu penzijních fondů.....	str. 35
Graf 2 – Nárůst počtu účastníků.....	str. 37
Graf 3 – Věková struktura účastníků penzijního připojištění	str. 38
Graf 4 – Pojistný kmen k 31.3.2002.....	str. 45
Graf 5 – Investiční portfolio DD pojišťoven k 31.12.2001	str. 53
Graf 6 – Dávky doplňkového důchodového pojištění k 31.12.2001.....	str. 56
Graf 7 – Vývoj účastnického příspěvku.....	str. 64
Graf 8 – Vývoj počtu účastníků	str. 65
Graf 9 – Vývoj průměrného příspěvku účastníků	str. 66

Seznam příloh

- PŘÍLOHA 1 – Zhodnocení prostředků účastníků podle penzijních fondů k 31.12.2002
- PŘÍLOHA 2 – Seznam depozitářů
- PŘÍLOHA 3 – Doplnkové služby jednotlivých penzijních fondů
- PŘÍLOHA 4 – Struktura portfolia za 4. čtvrtletí 2003
- PŘÍLOHA 5 – Průměrné zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění
- PŘÍLOHA 6 – Struktura portfolia penzijních fondů k 31.12.2002
- PŘÍLOHA 7 – Seznam původně povolených penzijních fondů
- PŘÍLOHA 8 – Aktivní fondy k 31.12.2003 a jejich akcionářská struktura
- PŘÍLOHA 9 – Externí správci portfolia nebo jeho části k 30.9.2003
- PŘÍLOHA 10 – Podíl jednotlivých penzijních fondů na celkových aktivech k 31.12.2002
- PŘÍLOHA 11 – Struktura penzijních fondů s rozhodující zahraniční majetkovou účastí
- PŘÍLOHA 12 – Počet aktivních účastníků jednotlivých penzijních fondů za 4. čtvrtletí 2003
- PŘÍLOHA 13 – Průměrný příspěvek od začátku činnosti do 31.12.2001 (v Sk)
- PŘÍLOHA 14 – Počet uzavřených zaměstnavatelských a pojistných smluv
- PŘÍLOHA 15 – Struktura investičního portfolia DD pojišťoven k 31.12.2002

PŘÍLOHA 1

Zhodnocení prostředků účastníků podle penzijních fondů k 31.12.2002

Penzijní fond Komerční banky a.s.	4,63 %
ČSOB Penzijní fond, a.s.	4,26 %
Zemský penzijní fond, a.s.	4,10 %
Generali penzijní fond, a.s.	4,10 %
ING penzijní fond, a.s.	4,00 %
Allianz penzijní fond, a.s.	3,71 %
ABN AMRO Penzijní fond, a.s.	3,50 %
Penzijní fond České spořitelny	3,50 %
CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS PENZIJNÍ FOND A.S.	3,41 %
Hornický penzijní fond Ostrava, a.s.	3,20 %
Penzijní fond České pojišťovny, a.s.	3,18 %
Českomoravský penzijní fond, a.s.	3,00 %
Commercial Union Penzijní Fond, a.s.	2,32 %
Průměrný připsaný nominální výnos za celý sektor – prostý průměr	3,61 %
Průměrný připsaný nominální výnos za celý sektor – vážený průměr (váha dle výše aktiv penzijních fondů)	3,58 %

Pramen: MF, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, Státní dozor
v pojišťovnictví, Výroční zpráva za rok 2002

PŘÍLOHA 2

Seznam depozitářů

ABN AMRO Penzijní fond, a.s.	ČSOB, a.s.
Allianz penzijní fond, a.s.	Komerční banka, a.s.
CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS PENZIJNÍ FOND a.s.	ČSOB, a.s.
ČSOB Penzijní fond Progres, a.s.	Živnostenská banka, a.s.
ČSOB Penzijní fond Stabilita, a.s.	Živnostenská banka, a.s.
Generali penzijní fond, a.s.	HVB Bank Czech Republik, a.s.
Hornický penzijní fond Ostrava, a.s.	Česká spořitelna, a.s.
ING penzijní fond, a.s.	ING Bank N.V.
Penzijní fond České pojišťovny, a.s.	Živnostenská banka, a.s.
Penzijní fond České spořitelny	Komerční banka, a.s.
Penzijní fond Komerční banky a.s.	Česká spořitelna, a.s.
Zemský penzijní fond, a.s.	CITIBANK, a.s.

Pramen: <http://www.apfcr.cz> a internetové stránky penzijních fondů

Doplňkové služby jednotlivých penzijních fondů

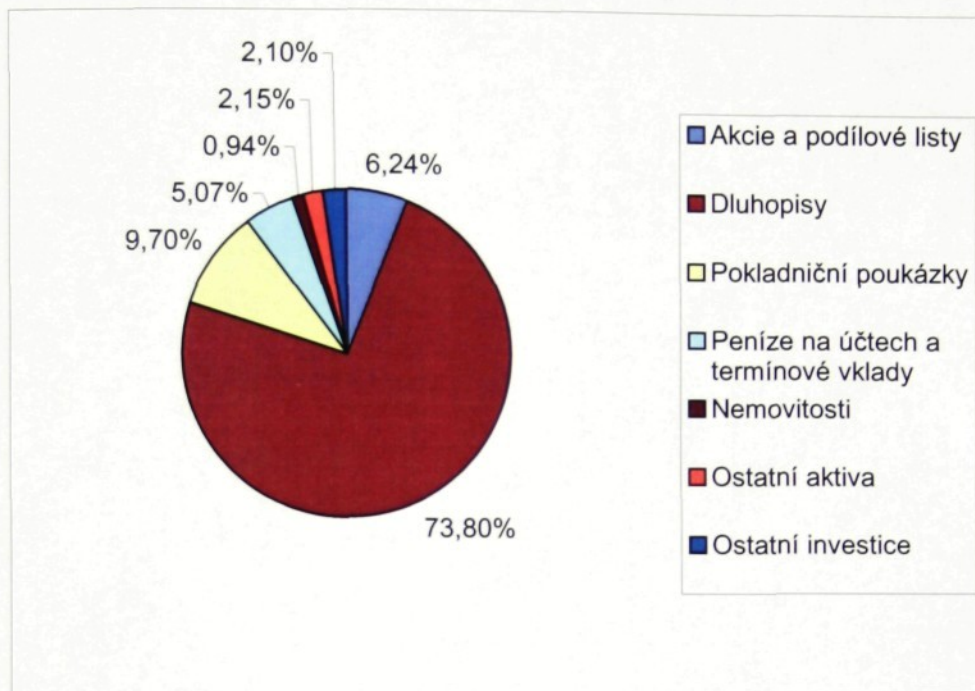
Název penzijního fondu	Benefity a zvýhodnění
ABN AMRO Penzijní fond, a.s.	zvýhodněné úrazové pojištění, slevy na investice do fondů ABN AMRO, nadstandardní nabídka spotřeb. a hypotečních úvěrů atd.
Allianz Penzijní fond, a.s.	zaměstnanci firmy, se kterou má fond uzavřenou rámcovou smlouvu mohou využít 5 % slevy na pojistky Allianz pojišťovny
Credit Suisse Life & Pensions Penzijní fond, a.s.	bezplatné úrazové pojištění (poj. částka pro případ smrti následkem úrazu 55 000 Kč, pro případ trvalých následků úrazu určité % z poj. částky až do 110 000Kč), klienti VZP mohou využít zvýhodněných sazeb cestovního zdravotního pojištění
ČSOB Penzijní fond Progres, a.s.	bezplatné úrazové pojištění, zvýhodněné pojištění u ČSOB Pojišťovny (cestovní pojištění, 10 % sleva na pojištění rodinných domů atd.), 25 % snížení poplatků za spotřebitelský úvěr, 5 % sleva na dovolenou u cestovní kanceláře Globtour Praha, 6 měsíční poplatkové prázdniny postžirového účtu Poštovní spořitelny
ČSOB Penzijní fond Stabilita, a.s.	mládežnická karta Euro<26, zvýhodněné pojištění u ČSOB Pojišťovny (cestovní poj., 10 % sleva na poj. domácností), 25 % snížení poplatků za spotřebitelský úvěr, 5 % sleva na dovolenou u cestovní kanceláře Globtour Praha, 6 měsíční poplatkové prázdniny u postžirového účtu Poštovní spořitelny
Generali Penzijní fond, a.s.	členství v Klubu Generali, při příspěvku min. 500 Kč/rok měsíc bezplatné úrazové pojištění na 1 rok, poradenství zdarma, 10 % sleva na cestovní pojištění u pojišťovny Generali
ING Penzijní fond, a.s.	dle příspěvků placených účastníkem během roku je vždy pro měsíc prosinec vypočtena optimální výše příspěvku, aby si klient mohl odečíst minimum z daní a dostal maximální výši státního příspěvku
Penzijní fond České pojišťovny, a.s.	zlevněné rizikové pojištění, 10 % sleva na pojištění léčebných výloh v zahraničí, slevy na pojištění domácností atd.

Penzijní fond České spořitelny, a.s.	po 1 roce (a při zůstatku na účtu ve výši min. 50 000 Kč) zařazení do věrnostního programu a získání bezplatného životního a úrazového pojištění s poj. plněním do výše 1 000 000 Kč
Penzijní fond Komerční banky, a.s.	slevová karta 5 – 25 % (lze uplatnit v 2 200 provozovnách zboží a služeb)
Zemský penzijní fond, a.s.	Ne
Hornický penzijní fond Ostrava, a.s.	Sleva 10 % na zboží (ledničky, sporáky, mobilní telefony, televizory atd.) u firmy MILUŠE KIŠKOVÁ, sleva 10 % z ceny zahraničního poukazu do Řecka u CK Nikolas tours

Pramen: Lidové noviny, 27.10. 2003, Srovnání nabídky penzijních fondů, str.18
a internetové stránky jednotlivých penzijních fondů

PŘÍLOHA 4

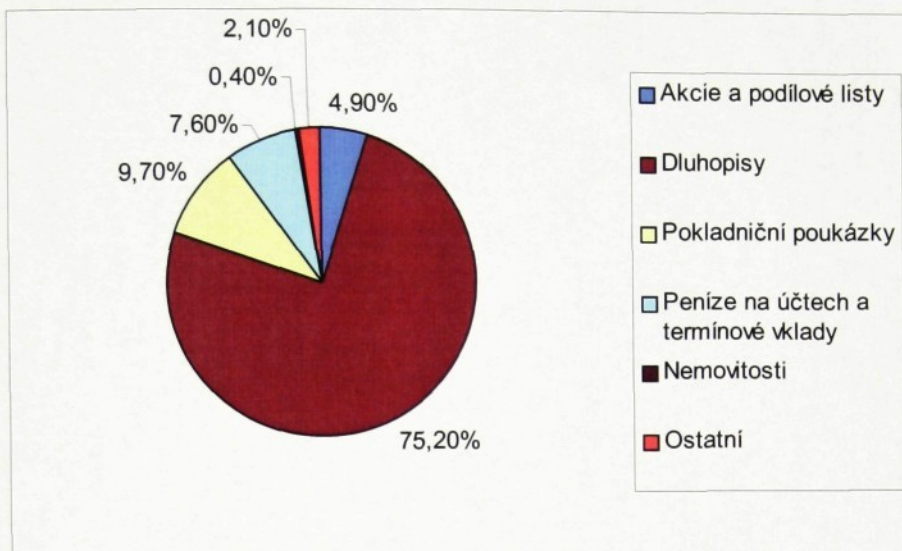
Struktura portfolia penzijních fondů k 31.12.2002

Pramen: MF, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, Státní dozor v pojišťovnictví, Výroční zpráva za rok 2002

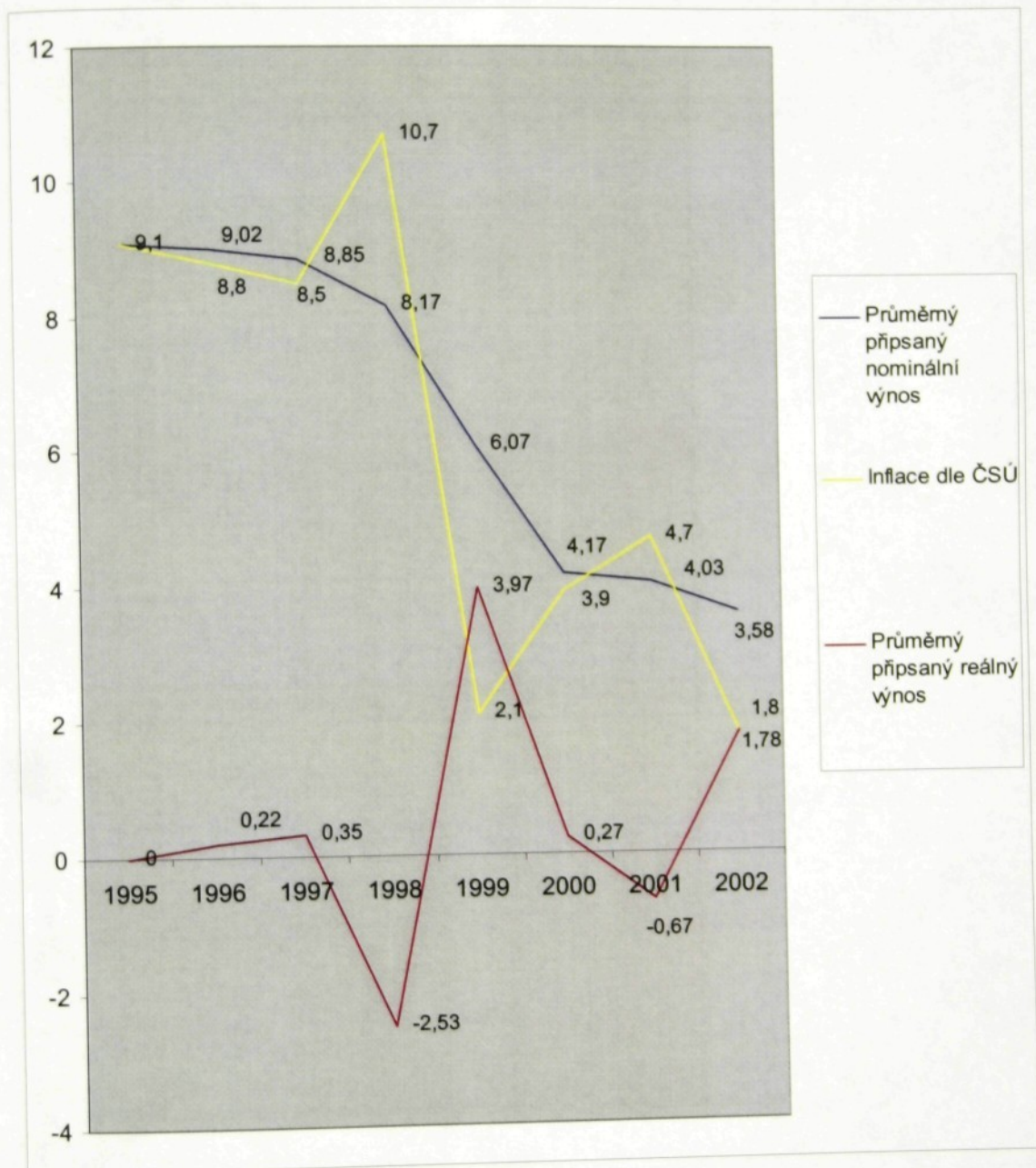
PŘÍLOHA 5

Struktura portfolia za 4. čtvrtletí 2003

Pramen: <http://www.apfcr.cz>

Průměrné zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění

Pramen: MF, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, Státní dozor v pojišťovnictví, Výroční zpráva za rok 2002

PŘÍLOHA 7

Seznam původně povolených penzijních fondů

Název penzijního fondu	Datum povolení ke vzniku a činnosti
Všeobecný vzájemný penzijní fond, a.s.	5.9.1994
Vojenský otevřený penzijní fond, a.s.	5.9.1994
Penzijní fond České pojišťovny, a.s.	5.9.1994
Zemský penzijní fond, a.s.	21.10.1994
Penzijní fond RENTA a.s.	21.10.1994
Podnikatelský penzijní fond, a.s.	21.10.1994
Českomoravský penzijní fond, a.s.	21.10.1994
Bankovní penzijní fond, a.s.	9.11.1994
Český národní penzijní fond, a.s.	9.11.1994
Český penzijní fond, a.s.	9.11.1994
Penzijní fond VYŠEHRAD a.s.	9.11.1994
Penzijní fond Energie, a.s.	21.11.1994
Báňský a hutní penzijní fond a.s.	24.11.1994
Penzijní fond Komerční banky a.s.	24.11.1994
Penzijní fond Union, a.s.	24.11.1994
Winterthur, penzijní fond a.s. Praha	24.11.1994
Živnobanka – penzijní fond, a.s.	24.11.1994
Penzijní fond JISTOTA, a.s.	1.12.1994
Stavební penzijní fond ČR, akciová společnost	1.12.1994
Penzijní fond ŠKODA, a.s.	1.12.1994
MULTI penzijní fond, a.s.	1.12.1994
Penzijní fond ZDRAVÍ, a.s.	7.12.1994
Hornický penzijní fond Ostrava, akciová společnost	15.12.1994
Spořitelní penzijní fond, a.s.	20.12.1994
Penzijní fond THALIA, a.s.	9.1.1995
GARANCE - Vzájemný penzijní fond pro Čechy, Moravu a Slezko a.s.	9.1.1995
Občanský penzijní fond, a.s.	18.1.1995

Penzijní fond SLÁVIE, a.s.	18.1.1995
Průmyslový penzijní fond, a.s.	31.1.1995
CK FONTÁNA penzijní fond, a.s.	2.2.1995
Allianz – HYPO penzijní fond, a.s.	2.2.1995
Penzijní fond spokojenosti, a.s.	9.2.1995
Penzijní fond Koruna, a.s.	9.2.1995
Univerzální penzijní fond EVEREST, a.s.	20.2.1995
CENTRUM penzijní fond, a.s.	20.2.1995
Penzijní fond RENTIA, akciová společnost	9.3.1995
BIŽUTERNÍ OTEVŘENÝ PENZIJNÍ FOND, akciová společnost	9.3.1995
Penzijní fond HOSTEN, a.s.	17.3.1995
Penzijní fond GARANT, a.s.	17.3.1995
Regionální penzijní fond, a.s.	10.4.1995
Penzijní fond VIVA a.s.	2.5.1995
Generali Creditanstalt penzijní fond, a.s.	20.9.1995
Penzijní fond Univerzum, a.s.	20.9.1995
Rodinný penzijní fond a.s.	1.11.1995

Pramen: <http://www.mfcr.cz>

PŘÍLOHA 8

Aktivní fondy k 31.12.2003 a jejich akcionářská struktura

ABN AMRO Penzijní fond, a.s.	Česká pojišťovna, a.s. (69,7 %), PROXY – FINANCE (29,4 %)
Allianz penzijní fond, a.s.	Allianz pojišťovna, a.s. (100 %)
CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS PENZIJNÍ FOND a.s.	Winterthur Leben AG (79,97 %), Evropská banka pro obnovu a rozvoj (20 %)
ČSOB Penzijní fond Progres, a.s.	ČSOB, a.s. (100 %)
ČSOB Penzijní fond Stabilita, a.s.	ČSOB, a.s. (100 %)
Generali penzijní fond, a.s.	Generali Holding Vienna AG (100 %)
Hornický penzijní fond Ostrava, a.s.	OKD, a.s. (68 %), OKD, HBZS, a.s. (24 %)
ING Penzijní fond, a.s.	ING Continental Europe Holding B.V. (100 %)
Penzijní fond České pojišťovny, a.s.	Česká pojišťovna, a.s. (100 %)
Penzijní fond České spořitelny, a.s.	Česká spořitelna, a.s. (100 %)
Penzijní fond Komerční banky, a.s.	Komerční banka, a.s. (100 %)
Zemský penzijní fond, a.s.	Mostecká uhelná a.s. (87 %), Kooperativa, a.s. (9 %)

Pramen: internetové stránky jednotlivých penzijních fondů

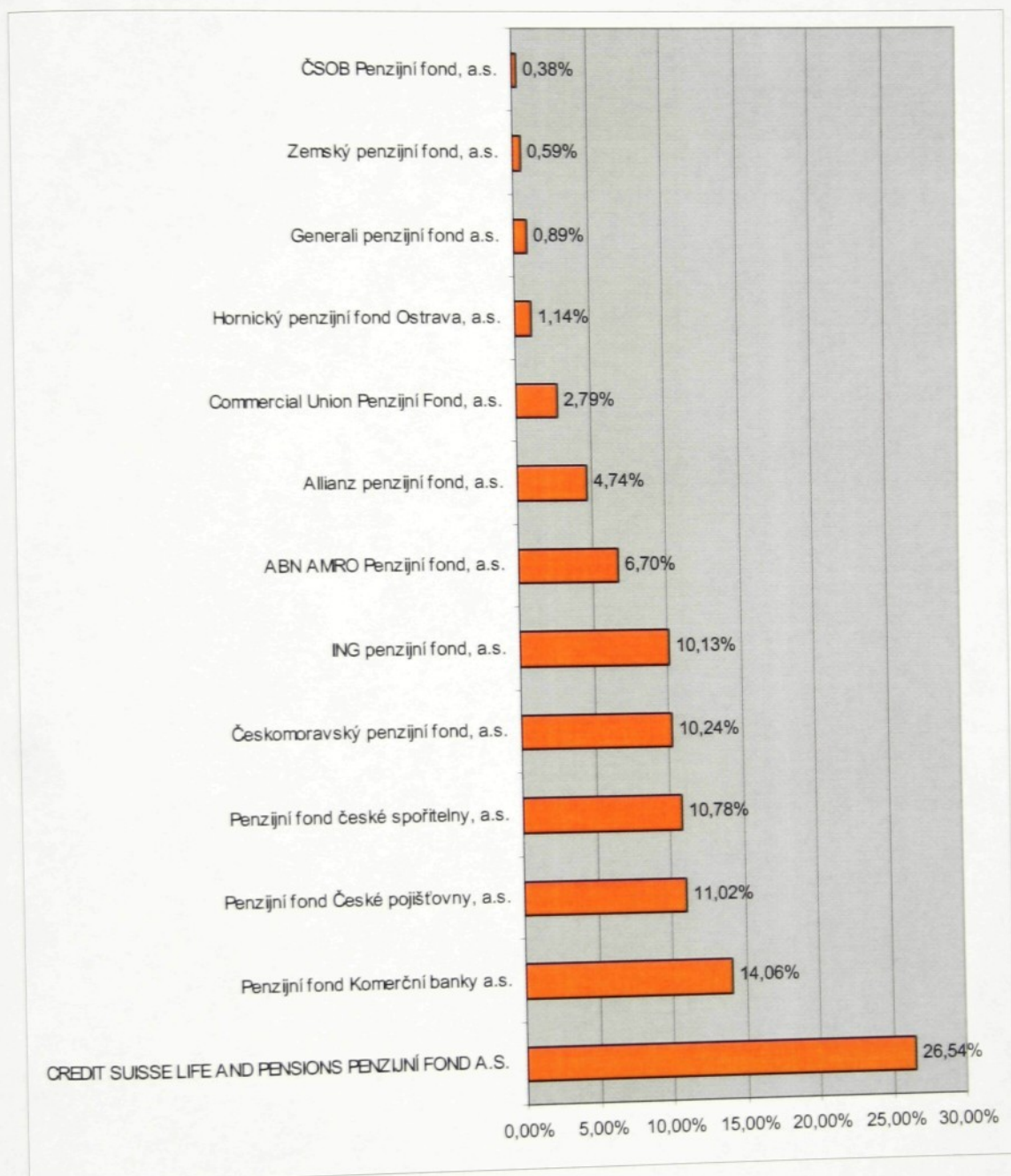
PŘÍLOHA 9

Externí správci portfolia nebo jeho části k 30.9.2003

ABN AMRO Penzijní fond, a.s.	ABN AMRO Asset Management (Czech), a.s. Brno, BH Securities, a.s. Praha
Allianz penzijní fond, a.s.	nejsou
CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS PENZIJNÍ FOND a.s.	Credit Suisse Asset Management, a.s.
ČSOB Penzijní fond Progres, a.s.	ČSOB Asset Management a.s.
ČSOB Penzijní fond Stabilita, a.s.	ČSOB Asset Management a.s.
Generali penzijní fond, a.s.	nejsou
Hornický penzijní fond Ostrava, a.s.	Česká spořitelna, a.s.
ING Penzijní fond, a.s.	ING Investment Management (ČR), a.s.
Penzijní fond České pojišťovny, a.s.	PPF burzovní společnost, a.s.
Penzijní fond České spořitelny, a.s.	Česká spořitelna, a.s.
Penzijní fond Komerční banky, a.s.	Komerční banka, a.s.
Zemský penzijní fond, a.s.	ČSOB Asset Management, a.s., ŽB Asset Management, a.s.

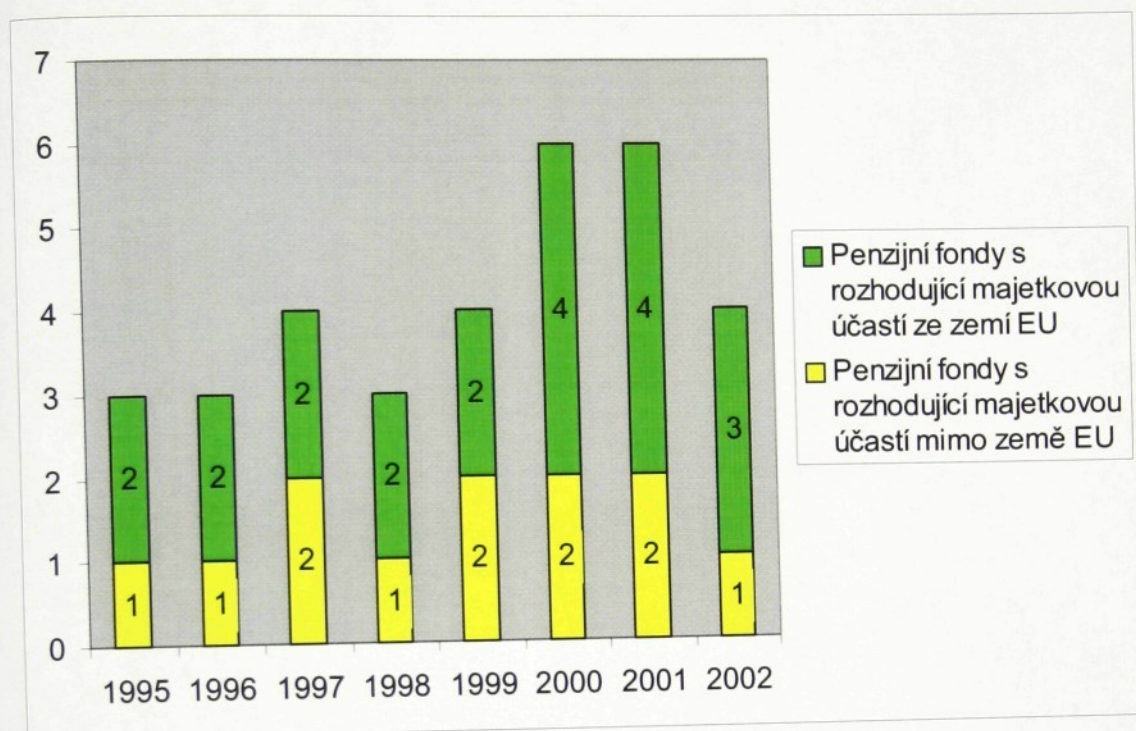
Pramen: <http://www.apfcr.cz>

Podíl jednotlivých penzijních fondů na celkových aktivech k 31.12.2002

Pramen: MF, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, Státní dozor v pojišťovnictví, Výroční zpráva za rok 2001

Struktura penzijních fondů s rozhodující zahraniční majetkovou účastí

Pramen: MF, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, Státní dozor v pojišťovnictví, Výroční zpráva za rok 2002

PŘÍLOHA 12

Počet aktivních účastníků jednotlivých penzijních fondů za 4. čtvrtletí 2003

ABN AMRO Penzijní fond, a.s.	219 097
Allianz penzijní fond, a.s.	106 757
CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS PENZIJNÍ FOND a.s.	564 700
ČSOB Penzijní fond Progres, a.s.	15 129
ČSOB Penzijní fond Stabilita, a.s.	292 907
Generali penzijní fond, a.s.	22 559
Hornický penzijní fond Ostrava, a.s.	18 440
ING Penzijní fond, a.s.	294 270
Penzijní fond České pojišťovny, a.s.	463 948
Penzijní fond České spořitelny, a.s.	382 605
Penzijní fond Komerční banky, a.s.	266 815
Zemský penzijní fond, a.s.	14 135
 Celkem	 2 661 362

Pramen: <http://www.apfcr.cz>

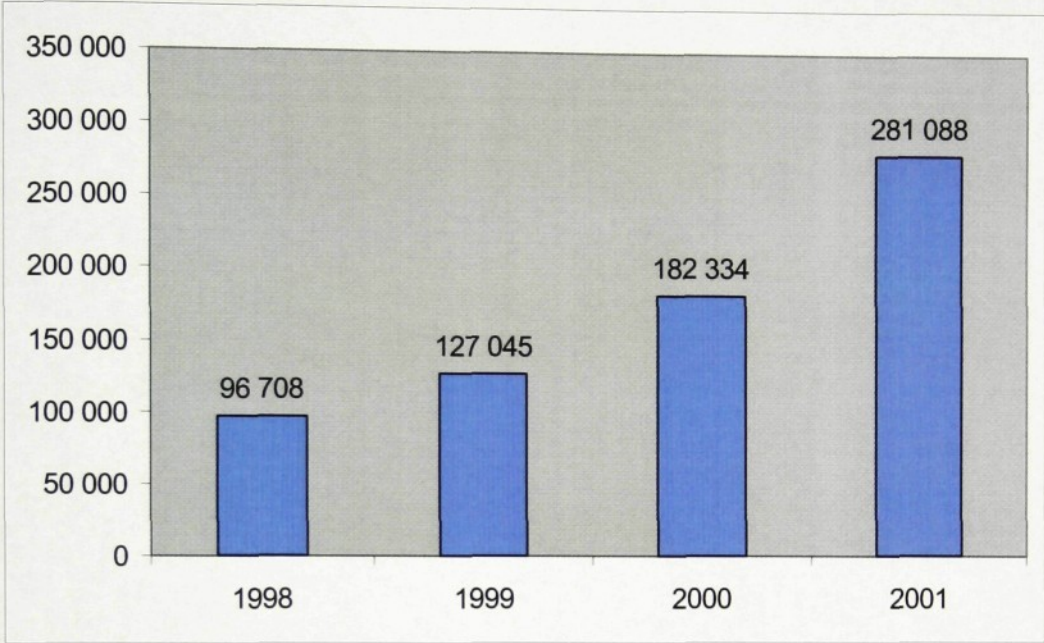
PŘÍLOHA 13

Průměrný příspěvek od začátku činnosti do 31.12.2001 (v Sk)

	Průměrný příspěvek zaměstnavatele	Průměrný příspěvek pojištěného	Celkem
DD pojišťovna Stabilita	379	311	690
DD POJIŠŤOVNA CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS	424	566	990
DD pojišťovna Pokoj	525	380	905
První DD pojišťovna TATRY - SYMPATIA	397	352	751

Pramen: MPSVaR Odbor státního dozoru a doplňkového důchodového pojištění: Informace o vývoji a stavu doplňkového důchodového pojištění na Slovensku od vzniku pojištění do 31.3.2002

Počet uzavřených zaměstnavatelských a pojistných smluv

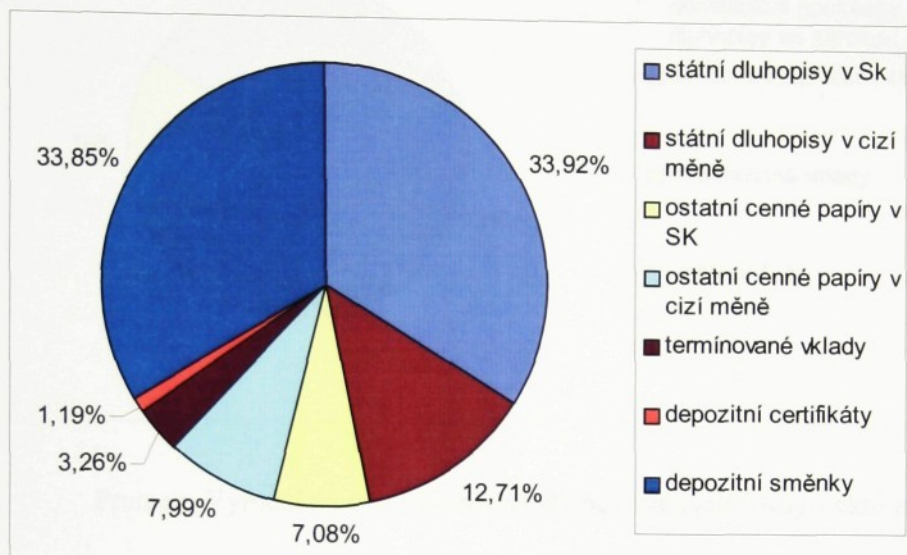

Pramen: MPSVaR Odbor státního dozoru a doplňkového důchodového pojištění: Informace o vývoji a stavu doplňkového důchodového pojištění na Slovensku od vzniku pojištění do 31.3.2002

PŘÍLOHA 15

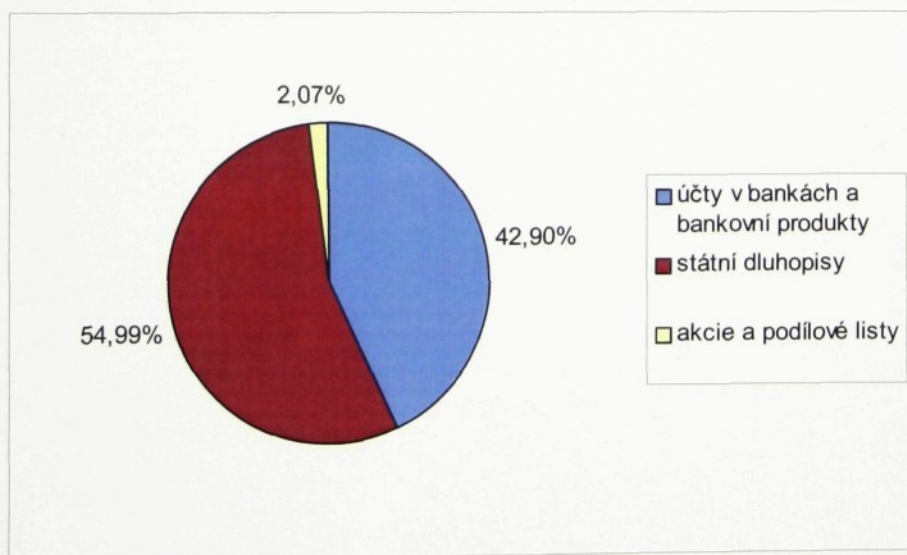
Struktura investičního portfolia DD pojišťoven k 31.12.2002

DD Stabilita

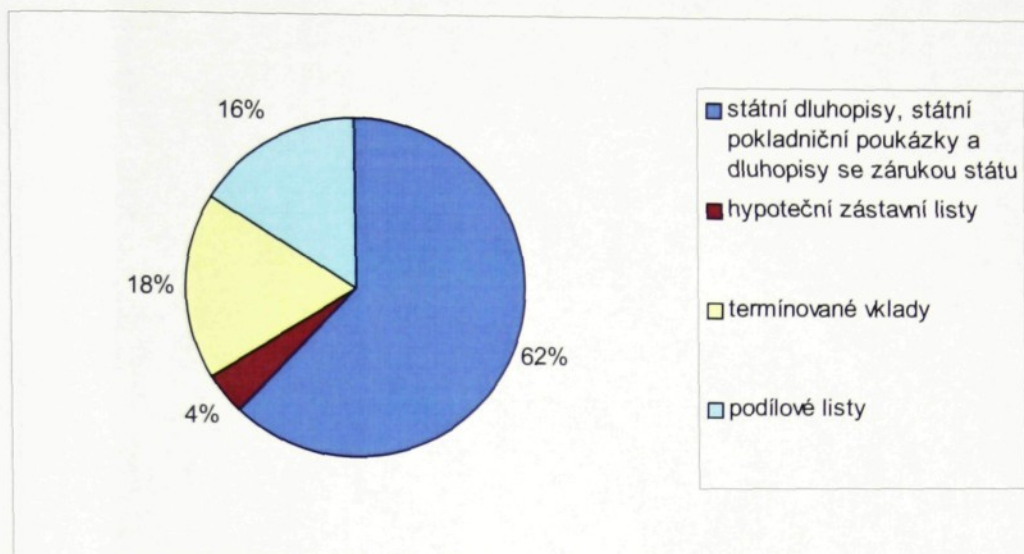

Pramen: Výroční zpráva Doplňkové důchodové pojišťovny Stabilita za rok 2002

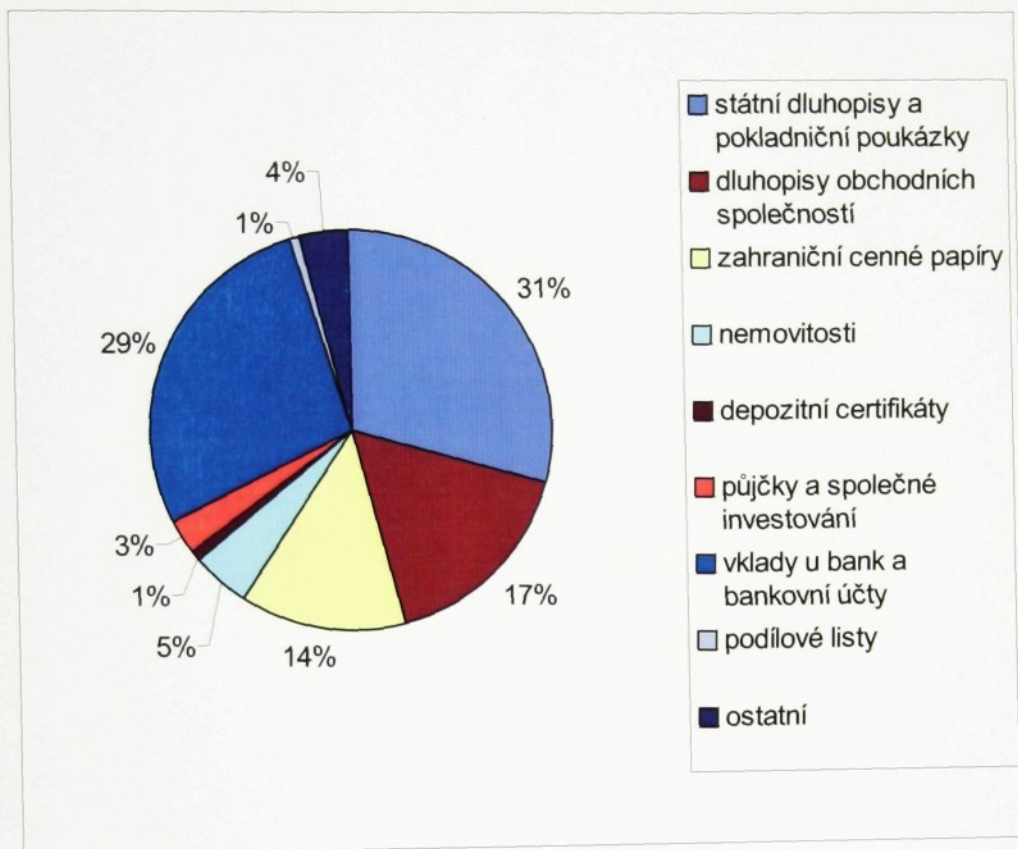
DD CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS

Pramen: Výroční zpráva Doplňkové důchodové pojišťovny DD CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS za rok 2002

Pramen: Výroční zpráva Doplnkové důchodové pojišťovny Pokoj za rok 2002

Pramen: Výroční zpráva První doplňkové důchodové pojišťovny TATRY-SYMPATIA
za rok 2002